

Hvad har positiv betydning for det anbragte barns udvikling i et anbringelsesforløb?

Master i udsatte børn og unge, fokus på faglig ledelse

Aalborg Universitet

Ina Skov Christesen

John Sloth Nielsen

Vejleder: May-Britt Justesen

Aflevering: 10. juni 2021

Anslag med mellemrum: 108.563

Indholdsfortegnelse:

Abstract	2
Indledning.....	4
Problemfelt.....	5
Problemformulering	7
Videnskabsteoretisk ståsted.....	7
Forforståelse.....	8
Metateoretisk tilgang	9
Metodedesign.....	9
Kodningsfund i besvarelserne af spørgeskemaet.....	13
Analyse af besvarelserne fra spørgeskemaundersøgelsen	14
Mikrosystemet.....	14
Mesosystemet	21
Eksosystemet.....	23
Makrosystemet.....	25
Kronarsystemet	28
Sammenfatning	28
Refleksioner over analysen.....	29
Kodningsfund i kvalitativ undersøgelse.....	30
Analyse af kvalitative interviews	31
Axel Honneths teori: "Kamp om anerkendelse"	32
Relationer	32
Retssikkerhed	34
Identitet.....	36
Refleksioner.....	38
Det nye børnesyn	38
Fra barn i familien til anbragt barn.....	39
Livslangt behov for familienetværk	42
Præsentation af juridiske problemstillinger relateret til begrebet "fagprofessionel dømmekraft"	44
Metodediskussion	47
Konklusion	49
Perspektivering.....	51
Litteraturliste.....	53
Bilagsliste.....	54

Abstract

In a Danish welfare society, we can't tolerate children being exposed to neglect. The consequence of this is, that Denmark for many years has chosen to place children and young people in foster care or at an orphanage. During the last 25 years we have both worked as frontline employees in the area of vulnerable children and families. In that time, we have experienced that the effect of children placements has been constantly debated and several studies have shown, that young people who have been placed outside their own family, perform significantly worse in adulthood than their peers.

This assignment is based on empirical data from a group of young people, who previously have been placed outside their home and who have responded to a questionnaire survey on experiences from their time, living in an orphanage or in foster care. In addition, we interviewed two young people about the importance of contact with their biological family during and after placement. We have searched for positive statements.

We also wanted to investigate whether it is possible to support a placed child's relationship with the biological family, to make the relationship relevant and sustainable in the years after a placement.

The work with placed children and their families are complex, and our attention to the importance of treating all cases individually based on a holistic understanding of the child and the family's situation has been sharpened. We have concluded it is necessary to strive for greater stability in the case processing. The placed children find it difficult to share their personal views with changing social workers and knowledge of the individual child is needed in order to put the child's words in the right context. We have also found that the placed children - despite the fact that their life is different from the majority of their peers - need to feel as "ordinary" as possible and that strong relationship between the placed child and at least one adult at the placement has great significance for the child's development.

Furthermore, we found that although it is not always possible to maintain a good and rewarding relationship between the placed child and the biological family, it is important to work for its success through the time of placement. The young people who are placed in foster care or in an

orphanage, struggles with their identity, as being born into a family and subsequently placed in an institution or in foster care can be experienced as a fragmented life.

Indledning

Som velfærdssamfund kan vi i Danmark ikke tolerere, at børn udsættes for omsorgssvigt, seksuel, fysisk eller psykisk vold. Og konsekvensen heraf er, at Danmark gennem efterhånden mange år har valgt at anbringe børn og unge udenfor hjemmet. Men hvor, hvornår og hvordan iværksættes denne indgribende handling fra samfundet, således at det sikres, at indsatsen skaber de bedste udviklingsmuligheder for barnet eller den unge? Gennem de cirka 25 år vi har arbejdet som frontmedarbejdere indenfor børne- og familieområdet, har vi oplevet, at dette konstant har været debatteret.

Flere undersøgelser har vist, at unge, der har været anbragt udenfor hjemmet, klarer sig markant dårligere end deres jævnaldrende, f.eks. på områder som helbred, uddannelsesniveau, kriminalitet og misbrug. (Bryderup et al, 2017). Sådanne undersøgelser har skabt debat om, hvorvidt det nytter at bruge så mange ressourcer på anbringelse af børn og unge udenfor hjemmet, når det umiddelbart ikke ser ud til, at foranstaltningen giver det ønskede resultat.

Seniorforsker Anne-Dorthe Hestbæk fra VIVE skriver i debatindlægget ”Anbringelse er et ukontrolleret eksperiment” i Altinget den 21. januar 2021, at *“Debatten har desværre nogle gange handlet mere om, hvad vi ikke ønsker, frem for hvad vi gerne vil have mere af. Og en af grundene er, at vi står på et skrøbeligt vidensfundament, når vi skal handle.”* Hun skriver videre at *“der mangler opdateret viden, der kan understøtte praksis og politikudvikling på området og derved gøre en forskel”*.

Debatindlægget kommer på et tidspunkt, hvor regeringen arbejder med en ny reform på børneområdet, en reform der ser ud til at lægge op til udvidet brug af tvang i børnesager og til flere anbringelser og bortadoptioner (<https://www.regeringen.dk/nyheder/2020/barnet-foerst/>).

Vi, der skriver denne opgave, er henholdsvis uddannet pædagog og socialrådgiver og arbejder begge med børn og unge, der anbringes udenfor hjemmet. Den ene er leder af en kommunal døgninstitution og den anden er familieplejekonsulent. Vi vil i denne opgave tage tråden op efter Anne-Dorthe Hestbæks debatindlæg ved at spørge unge, som har været anbragt: “Hvad mener I, der har erfaring med anbringelse, der skal gøres mere af?”

Problemfelt

Pr. 31. december 2019 var der 11.428 anbragte børn og unge i Danmark i alderen 0-17 år, heraf var 8.291 anbringelser med samtykke fra forældremyndighedsindehaveren, hvilket svarer til 80,7 % af anbringelserne. Dertil kom at 2.171 unge var anbragt i efterværn (Danmarks Statistik, tabel ANBAAR16). Antallet af anbringelser i Danmark har været meget stabilt. Inge Bryderup, der forsker i anbringelsesområdet, oplyser at anbringelsesfrekvensen for 0-17-årige har været på cirka 1 % i mere end 100 år (Bryderup et al, 2017, s. 109).

En anbringelse af et barn eller en ung iværksættes efter lovgrundlaget i serviceloven § 52, stk. 3, nr. 7 (herefter SEL). Det fremgår af stk. 1, at *“Kommunalbestyrelsen skal træffe afgørelse om foranstaltninger efter stk. 3, når det må anses for at være af væsentlig betydning af hensyn til et barns eller en ungs særlige behov for støtte. (...) Kommunalbestyrelsen skal vælge den eller de foranstaltninger, som bedst kan løse de problemer og behov, der er afdækket gennem den børnefaglige undersøgelse efter § 50. Afgørelsen træffes med samtykke fra forældremyndighedsindehaveren, jf. dog §§ 56, 57a, 57b og 58, § 68, stk. 2 og 3, og § 68a. En afgørelse efter stk. 3, nr. 7, kræver tillige samtykke fra den unge, der er fyldt 15 år.”*

Af SEL § 66 fremgår, at anbringelse af børn og unge skal ske på et godkendt anbringelsessted, hvoraf de mest almindelige anbringelsessteder er generelt godkendte plejefamilier, netværksplejefamilier, opholdssteder eller døgninstitutioner.

Som vi har nævnt, så peger undersøgelser af anbringelsesområdet på, at børn og unge, der har været anbragt udenfor hjemmet, klarer sig dårligere som voksne end deres jævnaldrende både hvad angår helbred, uddannelse, indkomst og kriminalitet (Bryderup et al, 2017, s. 307). Social- og Indenrigsministeriets Velfærdspolitisk Analyse, nr. 23, januar 2020 har set på hvordan unge, der i 2018 var i alderen 25-29 år og som på et tidspunkt i barndommen var anbragt udenfor hjemmet, klarer sig sammenlignet med unge i samme aldersgruppe, der ikke har været anbragt. Analysen peger på en tendens til, at unge, der har været anbragt, klarer sig dårligere end jævnaldrende uddannelsesmæssigt. 50-60 % af de tidligere anbragte har grundskolen som højeste fuldførte uddannelsesniveau, mens det kun er 16 % af de unge, der ikke har været anbragt. Der er også en markant højere andel af unge tidligere anbragte, der har været i behandling for stofmisbrug (mellem 5-8 % alt efter alder på anbringelsestidspunktet) end unge ikke anbragte (cirka 1 %). Analysen peger på, at unge, der blev anbragt i en sen alder, generelt klarer sig dårligst.

Gennem vores tid i praksis har vi oplevet, at børn og unge bliver anbragt udenfor hjemmet, fordi det er vurderet, at deres trivsel og udvikling vil forværres, hvis ikke de anbringes. Af etiske grunde er det ikke muligt at foretage forskning på effekten af anbringelse ved at opdele denne gruppe børn i to grupper: En gruppe der anbringes og en kontrolgruppe, der forbliver i sit hjemlige miljø. Dermed mister man muligheden for gennem undersøgelser at måle på, om barnet/den unge havde klarer sig bedre eller dårligere, såfremt vedkommende ikke var blevet anbragt udenfor hjemmet. Det, der er muligt, er at sammenligne de anbragte børn og unge med andre børn i befolkningen i samme aldersgruppe. Dette giver en skævhed i resultaterne, da vi ved, at langt de fleste børn og unge i Danmark vokser op i velfungerende hjem og altså ikke i samme grad har behov for at få bearbejdet traumer fra barndommen, som de 15-20 % der ifølge psykolog og tidligere formand for Børnerådet, Per Schultz Jørgensen, udgør "børn i risiko". Af denne gruppe findes de anbragte børn og unge i de sidste 5 %, som er de børn, der har behov for iværksættelse af hjælpeforanstaltninger (Schultz Jørgensen, 2002).

Projektarbejdet på 4. semester giver ikke mulighed for en tilbundsgående undersøgelse, der objektivt måler effekten af anbringelse udenfor hjemmet. Vi har i stedet valgt at bede unge, der tidligere har været anbragt, om en form for evaluering af deres anbringelsesforløb. Vi ønsker gennem disse evalueringer at opnå en større viden om, hvad tidligere anbragte vurderer har betydning i et anbringelsesforløb og for hvordan den tidligere anbragtes liv former sig ind i voksenlivet.

Vi har valgt, at vi ikke vil være fejlfindere. I vores indhentede empiri ønsker vi at fokusere på det, de unge oplevede havde positiv betydning. Vi er ikke naive; vi ved at meget kan gøres anderledes og formentlig bedre, men vi er også overbeviste om, at der er elementer i de fleste anbringelser, der opleves positivt og udviklende af den anbragte og det er dette, vi ønsker at fokusere på. Hvis vi gennem vores empiri kan få viden om, hvad tidligere anbragte selv beskriver har været medvirkende til at skabe trivsel og udvikling i deres liv, vil vi kunne arbejde på at skabe mere af dette i de anbringelsesforløb, vi er involveret i. Vi vil dermed kunne opnå et bedre vidensgrundlag at handle ud fra fremadrettet.

Dette udgangspunkt bringer os frem til vores problemformulering.

Problemformulering

Hvad har positiv betydning for det anbragte barns udvikling i et anbringelsesforløb? Er det muligt at understøtte et anbragt barns relation til biologisk familie, så relationen er relevant og bæredygtig også i årene efter en anbringelse?

Videnskabsteoretisk ståsted

Vi har i vores problemfelt peget på enkelte af de komplekse problemstillinger, som beskriver den virkelighed, som vi begge kender fra vores arbejde. Det er en virkelighed, som kræver forståelse, evner og metoder til at kunne fortolke de forskellige kulturudtryk og fænomener, som kommer frem, når man som vi spørger unge om de gode oplevelser i deres anbringelsesforløb. Vi har således at gøre med en menneskelig oplevet proces, som ikke står stille eller er statisk. For at kunne beskrive, afdække og forstå de positive erfaringer, som har gjort en forskel i de unges anbringelsesforløb, har vi brug for et videnskabsteoretisk ståsted. Vi vil derfor i denne opgave tage afsæt i en hermeneutisk tradition, som netop kan hjælpe os med en videnskabsteoretisk platform, hvorfra vi kan fortolke og forstå, hvorledes vores informanter tillægger positive oplevelser som værende af afgørende værdi i deres anbringelse.

En dækkende gennemgang af hermeneutikkens teoretiske afsæt vil være for omfattende i denne opgave, men der er væsentlige træk, som vi ønsker at fremhæve (Järvinen & Mik-Meyer, 2017):

- Vi ser mennesker som selvfortolkende og som et intentionelt væsen og de betydninger og holdninger vores informanter lægger i deres udsagn og beskrivelser af positive oplevelser i deres anbringelse, anser vi i et kontekstuel perspektiv.
- Ontologisk har vi et syn som er realistisk/kendsgerninger skal forstås kontekstuel. Det betyder at de udsagn, som de unge kommer med, anser vi som fakta.
- Viden kan opnås både induktivt og deduktivt. Viden skal forstås i et ideografisk perspektiv, hvor vi kigger ind i enkelttilfælde for at forstå disse, uden intentioner om at finde generelle lovmæssigheder eller teorier for en god anbringelse, men som tilvejebringer viden, som i andre sammenhænge kan danne grundlag for mere kvalificerede handlinger i nye kontekster.
- Værdifrihed er umulig og ikke ønsket, da alle udsagn og ytringer er indlejret i forforståelser. Sandhed vurderes f.eks. ved, at der i vores empiri opstår kohærens som danner tydelige mønstre og som er vanskelige at modsige.

Hans-Georg Gadamer har i sit afsæt i hermeneutisk forskningstradition lagt stor vægt på, at i enhver relation er der en forforståelse, der skal medtænkes som noget, der går forud for alle metodiske spørgsmål. (Järvinen & Mik-Meyer, 2017). Gadamer lagde stor betydning i, at vi altid medbringer bestemte forudsætninger i ethvert møde med andre mennesker. Vi ønsker i denne opgave at undersøge hvilke konkrete, individuelle, positive oplevelser, som har gjort en forskel. Vores metode må derfor kunne frembringe de unges egne fortolkninger af det, som gjorde en forskel i den verden, de var en del af.

For at komme til en ny forståelse, som kan kvalificere vores svar på problemformuleringen, har vi løbende bragt vores forforståelse i spil, når vi har fortolket data og empiri. Med andre ord: Vi kigger ind i en horisont, hvor vi med baggrund i vores forforståelse, har gjort afgørende valg i forhold til metode, analyse og fortolkning af de fortolkninger, som de unge anbragte har gjort i forhold til deres gode oplevelser i anbringelsen.

Vi er to forskere i denne opgave, der respektfuldt har drøftet vores forforståelser og derigennem oplever vi at have kvalificeret processen og har øget validiteten i opgaven. Da forforståelsen er et centralt begreb i den hermeneutiske forskningstradition, som bl.a. får betydning for hvilke metodiske værktøjer, vi tager i anvendelse, vil vi i næste afsnit pege på nogle betydende aspekter af vores forforståelse af problemfeltet.

Forforståelse

Vores forforståelse er det udgangspunkt, som vi ser, hører og fornemmer de personer, vi har interviewet fra og er afgørende for valget af de data, som vi har genereret. Man kan sige at den optik, som vi kigger igennem, er farvet af vores erfaringer. F.eks. af teoretisk viden, uddannelse, politisk overbevisning, opdragelse, den kultur og det mentale rum vi befinder os i. Vi ser således verden med den optik og den styrke, som vi plejer. Gadamer taler om “horisontsammensmeltning” forstået på den måde, at vi med vores horisont møder de tidligere anbragte unges horisont, hvorved der kan vise sig nye forståelser, svar og løsninger, som giver mulighed for en horisontsammensmeltning (Järvinen og Mik-Meyer, 2017, kap. 6).

I en opgave af dette omfang er det ikke muligt at redegøre for alle de forforståelser, vi bringer ind i projektet, men enkelte områder finder vi er så centrale, at de kort skal nævnes, uden at vi dog går i

dybden med drøftelserne. Det handler bl.a. om: Motiv for temavalg, familiesyn, hvilke platforme der har haft betydning i vores liv, faglig viden, normer, temperament samt personlige styrker og svagheder i projektskrivning.

Vi vil kort udfolde, hvad vores erfaring og alder kan have af betydning i mødet med vores informanter. Vi har begge en årelang erfaring i det sociale arbejde med børn, unge og deres familier. Det betyder, at vores forforståelse bl.a. er dannet efter mødet med mange unge og at vi derfor har erfaringer og situationer, som har lignet eller haft paralleller, som har betydning for det vi ser og de analyser og konklusioner, som vi bringer i anvendelse. Vores udfordring bliver, at vi skal sætte os ud over denne forståelseshorisont i mødet med vores informanter og i fortolkningen af de informationer, vi modtager.

Metateoretisk tilgang

Socialt arbejde forsøger at løse komplekse problemstillinger, der kan være svære at definere, ligesom løsningen på problemstillingen sjældent er entydig. I vores overvejelser om det teoretiske afsæt valgte vi, at vores produkt skulle rette sig mod praksis og således være anvendelsesorienteret. Metateoretisk for opgaven har vi således valgt at belyse anbringelsesområdet ud fra et sociologisk samfundsvidenskabeligt perspektiv. Dette valg kan hjælpe os med at forstå, forklare og til at klassificere bestemte fænomener eller konkrete sociale problemstillinger som værende mere væsentlige end andre. Teorien bliver det "hjælpeværktøj", som klassificerer og validerer den data som vi indsamler. Vi har hentet inspiration fra flere sider, bl.a. fra Jens Guldager, Morten Ejrnæs og John Shotter. Dette valg har betydning for hvilke metodegreb, vi benytter i opgaven, hvilket næste afsnit redegør for.

Metodedesign

Vi har valgt at foretage en undersøgelse af unge i alderen 20-25 år. Da vi ikke har forskerstatus og dermed ikke mulighed for at indhente personlige oplysninger fra f.eks. Danmarks Statistik om hvem, der tidligere har været anbragt, har vi brugt vores professionelle netværk til at få kontakt til unge. Vi har bevidst valgt ikke at inkludere unge, vi selv har arbejdet professionelt med. Vi vurderede, at vores empiri ville have større validitet, hvis vores data blev hentet hos unge tidligere

anbragte, som stadig havde frisk erindring om anbringelsen, men som også havde begyndt deres voksenliv og erhvervet en større modenhed. Derfor fastsatte vi aldersgruppen til 20-25-årige.

Vi valgte at anbringelsen skulle have været minimum 4 år, da vi ønskede at den unge skulle have en vis erfaring med anbringelse at tale ud fra. Samtidig gav den forholdsvis korte anbringelseslængde mulighed for også at høre fra unge, der først var blevet anbragt som teenagere.

Vi ønskede i undersøgelsen at inkludere unge fra de forskellige anbringelsestyper: Generelt godkendt plejefamilie, netværksplejefamilie, opholdssteder og institutioner for derved at få et righoldigt og så mangfoldigt datamateriale på et område, som er komplekst og meget præget af individuelle oplevelser.

Vi har oplevet, at der er sket en udvælgelse af de unge, der er blevet kontaktet. Vi har hørt kommentarer som: ”Jeg vil ikke spørge X, da hun har det svært i øjeblikket” eller ”Han er lige startet på nyt arbejde, jeg vil ikke skabe uro for ham”. Vi har derfor en formodning om, at de unge, som vores netværk har kontaktet for os, er velfungerende unge, som klarer sig bedre end gennemsnittet af målgruppen.

Vi startede vores undersøgelse med en spørgeskemaundersøgelse udsendt til de 22 unge, der tilkendegav, at de gerne ville deltage i undersøgelsen (se bilag 1). Ved at udsende et spørgeskema til en gruppe unge ønskede vi at afdække, om unge tidligere anbragte tillægger nogle af de samme ting i en anbringelse betydning, eller om besvarelserne peger på at anbringelsesforløb er så individuelle, at der ikke kan peges på forhold, der er generelt gældende. Med udgangspunkt i en induktiv forståelse valgte vi i udarbejdelsen af spørgeskemaet, at vi ikke opsatte hypoteser ud fra vores egen faglige viden og erfaring men forsøgte at stille åbne spørgsmål. Vi ønskede at lade de unges udsagn og tilbagemeldinger være retningsgivende for opgaven. I udarbejdelsen af spørgeskemaet har vi ladet os inspirere af aktionsforskningsmetoden Anerkendende udforskning (Appreciative Inquiry), som er en metode der bygger på følgende antagelse:

”Enhver organisation har noget, der fungerer godt – ting, der giver organisationen energi, når den er allermest levende, effektiv, succesrig og konstruktiv forbundet med sine interessenter og omgivelser. Anerkendende udforskning begynder med at identificere, hvad der er positivt og skaber

kontakt til det på måder, der styrker energi, visioner og handling, der er rettet mod forandring.”
(Duus, 2014, s. 217).

Vi har begge tidligere arbejdet med Anerkendende udforskning og har vurderet, at den positive tilgang – at noget har fungeret godt – kan overføres til unge tidligere anbragtes oplevelse af eget anbringelsesforløb. Der findes i forvejen rigelig kritik af, hvad der ikke fungerer ved anbringelse udenfor hjemmet. Vi ønskede at sætte fokus på, hvad der har betydet en positiv forskel for anbragte og give dem lov til at drømme om, hvad der kunne have gjort anbringelsen endnu mere virkningsfuld.

En spørgeskemaundersøgelse anses som værende en kvantitativ metode til at indhente viden. I det kvantitative ligger, at en gruppe mennesker har noget overordnet til fælles og undersøgelsen kan bruges til at kategorisere ligheder og forskelle indenfor gruppen (Ingemann et al, 2019). Vi supplerede det rent kvantitative i undersøgelsen ved at bede informanterne uddybe personlige oplevelser som f.eks.: “Hvis du kunne lave noget om, hvad kunne du så ønske havde været anderledes?”

Vi har af de 22 udsendte spørgeskemaer modtaget 16 besvarelser. Spørgeskemaet blev udarbejdet digitalt i et program, som også opstillede svarene i en grafisk analyse. Derved fik vi et overblik over de faktuelle svar, mens vi i forhold til de uddybende besvarelser foretog en åben kodning med henblik på at identificere temaer, som gik igen i besvarelserne (Ingemann et al, 2019). Vores valg og fravalg i empirien er et resultat af en dataindsamling, hvor vi var rammesættende men meget åbne i formuleringerne. Vi forsøgte at give plads til de unges perspektiv uden at “presse” vores forforståelse igennem.

Vi afdækkede 10 temaer, vi fandt, havde potentiale til at give svar på problemformuleringen og behandle disse i en analyse, hvor vi brugte teoriforståelsen fra Bronfenbrenners økologiske udviklingsmodel til at kategorisere temaerne i et forsøg på at forstå, hvad der i de forskellige systemer har betydning for det anbragte barns udvikling.

Vi konstaterede i analysen af den indkomne empiri, at relation og kontakt til biologisk familie under og efter anbringelsen havde stor betydning for de unge. De unge beskrev både positive og negative oplevelser, men for alle var ”røddernes betydning” vigtigt.

Vi ønskede at udfolde dette fænomen yderligere og formulerede undersøgelsesspørgsmålet: Er det muligt under en anbringelse at understøtte, at anbragte børn og unge får en relation til deres biologiske familie, som er relevant og bæredygtig også i årene efter en anbringelse?

Herefter kontaktede vi de 22 unge og spurgte, om en eller flere af dem var interesseret i at deltage i et interview om ”røddernes betydning”. Flere tilbød sig og vi udvalgte to unge ud fra deres bopæl, da vi ønskede at foretage interviewene fysisk. Vi udarbejdede en semistruktureret interviewguide (se bilag 2), hvor vi havde opstillet de overordnede spørgsmål, vi ønskede svar på for derved at fastholde en struktur, men samtidig med mulighed for i interviewet at følge informanten og spørge ind til dennes fortælling (Ingemann et al, 2019).

Begge interviewene blev lydoptaget og efterfølgende transskriberet. Herefter foretog vi en åben kodning og fandt frem til 10 temaer, som uddybede temaet om relation og kontakt til biologisk familie. I analysen af interviewene har vi ladet de forhold, som opstår mellem teori, empiri, vores forforståelse og et samfundsmæssigt perspektiv komme i dialog med hinanden. Som hidtil i opgaven tilslutter vi os en hermeneutisk tradition, hvor de forskellige positioner i mødet med hinanden kan udvide vores horisontforståelse. Afslutningsvis vil vi fremhæve enkelte praksis-områder, hvor vores empiri og teori har peget på områder, som med fordel kan gives mere fokus end hidtil. Vi har i analysen valgt at benytte Axel Honneths anerkendelsesperspektiv samt forståelsen fra ”det nye børnesyn”.

Sidst i opgaven forholder vi os til de juridiske temaer, vi har arbejdet med i de særskilte opgaver om retsgrundlaget (se bilag 3 og 4) og sammenholder konklusionerne herfra med forståelsen af at udøve ”fagprofessionel dømmekraft”.

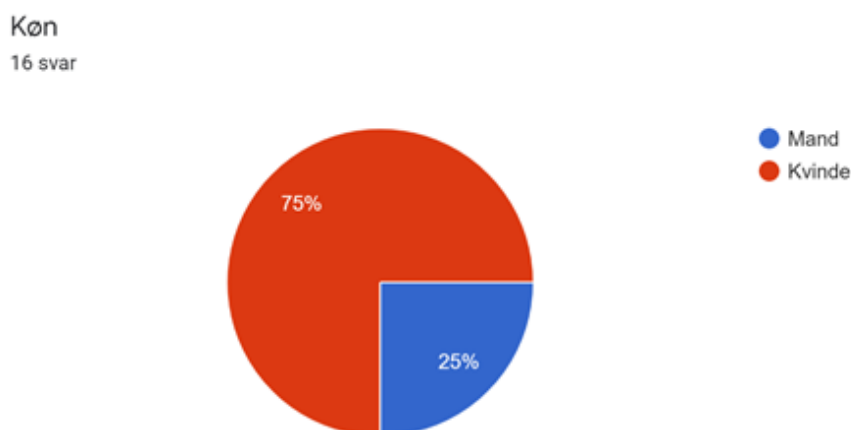
Løbende gennem opgaven benytter vi os af viden fra andre undersøgelser vedr. anbragte børn og unge. Vi kunne have valgt at lade empiri, der er udviklet af andre og som nok både er mere professionelt udført og er dannet i større målestok, være styrende i opgaven. Men vi valgte at foretage vores egne undersøgelser, da vi på den måde kunne stille egne nysgerrige spørgsmål. Vi har således prioriteret et afsæt, hvor vi har taget et anvendelsesorienteret forskerblik.

Vi har ikke en forventning om, at denne projektopgave giver os et definitivt svar, men derimod at den leder os videre på den vej, som John Shotter taler om, når han siger: *“Det handler om at være på vej; om ikke at ankomme, men om at forstå livet som uafsluttede, konstant udviklende processer*

af spontan relationel sammenvævning med vores omgivelser, mennesker og ting.” (Shotter, 2015, s. 10).

Kodningsfund i besvarelserne af spørgeskemaet

Spørgeskemaet blev sendt til 22 unge og vi modtog 16 besvarelser, hvoraf størstedelen var fra kvinder (se figur 1). Spørgeskemaet var designet således, at nogle spørgsmål var obligatoriske og skulle besvares ved afkrydsning, mens vi ved andre spørgsmål bad om uddybende besvarelser og eksempler. Det var valgfrit, om de unge ønskede at besvare sidstnævnte spørgsmål, men med ganske få undtagelser gjorde alle det.

Figur 1: Informanternes køn

Efter modtagelse af besvarelserne startede vi behandlingen af den indkomne empiri ved at foretage en åben kodning. Ved kodningen af besvarelserne blev vi optaget af 10 kodningsfund:

- Kontinuitet – anbringelsessted
- Kontinuitet – socialrådgiverskift
- Berettigelse af anbringelsen
- Det rette match
- Kontakten til biologisk familie
- Hvad opleves betydningsfuldt?
- Relation til voksne på anbringelsesstedet – at ”høre til”

- Den unges manglende privatliv
- At blive lyttet til/inddraget
- Oplevelse af livskvalitet på undersøgelsestidspunktet

Vi har bl.a. haft fokus på enkelte af de kvantitative spørgsmål, som både kan stå alene men som understøttes af kvalitative udsagn i form af informanternes uddybende skriftlige besvarelser, hvorved validiteten synes øget. Vi har i brug af citater fra spørgeskemaundersøgelsen rettet slå- og stavfejl, for at disse ikke kommer til at forstyrre forståelsen af udsagnene.

Analyse af besvarelserne fra spørgeskemaundersøgelsen

I vores problemformulering angiver vi, at vi ønsker at se på, hvad der i et anbringelsesforløb får positiv betydning for et anbragt barns udvikling. I analysen af den indkomne empiri fra spørgeskemaundersøgelsen finder vi det relevant at inddrage forståelsen fra Urie Bronfenbrenners økologiske udviklingsmodel (Bronfenbrenner, 1979). Den russisk-amerikanske psykolog dannede modellen ud fra en systemisk forståelse, hvor han anså mennesket som et system i sig selv, der udvikler sig via processer igangsat af komplekse interaktioner mellem den enkelte og de sociale systemer, som vedkommende er omgivet af. Vi har brug for en forklaringsmodel, som kan fremkalde nogle af de logikker, sammenhænge eller forskelligheder, der viser sig for os i besvarelserne fra de anbragte unge. Bronfenbrenners forståelse og hans økologiske model (mikro-, meso-, ekso-, makro- og kronarsystemet) giver os et analyseværktøj, som kan forklare, hvorledes kommunikation og relationer foregår mellem subjekter, grupperinger og mellem systemer. Bronfenbrenner peger på, at årsager og mulige løsninger ikke alene skal findes hos de unge, familien, netværket eller i det tværprofessionelle samarbejde, men at det skal ses i samspillet mellem disse. Der er således tale om, at mennesker gensidigt udvikler sig i forhold til de sociale kontekster, de er en del af.

Mikrosystemet

Mikrosystemet er det nære, som betegner de relationer og miljøer, som det anbragte barn har direkte og jævnlig kontakt med og som dermed har stor betydning for barnets udvikling. De nære personer i et barns liv er normalt familien, pædagoger og lærere fra dagpasning og skole samt klassekammerater, venner og andre fra barnets fritidsliv.

Når et barn anbringes udenfor hjemmet sker det, fordi det vurderes, at en del af mikrosystemet - forældrene - ikke på tilstrækkelig vis formår at tage vare på barnets udvikling. Den rolle forældrene har i barnets liv suppleres med et hjælpesystem i form af en plejefamilie eller en institution. Det er vores erfaring, at det ofte får den betydning, at mange af barnets oprindelige nære relationer i mikrosystemet udskiftes; barnet flyttes fysisk til et andet område, hvor det kommer i anden pasning/skole og må opbygge nye venskaber. Det anbragte barns mikrosystem tilføres også en relation til socialrådgiveren, der ifølge lovgivningen regelmæssigt skal møde barnet for at kunne inddrage barnets holdning til anbringelsen mv. (SEL § 48).

Af besvarelserne fra spørgeskemaundersøgelsen fremgår, at de unge ønskede at blive lyttet til og inddraget med deres synspunkter gennem opvæksten. Det tolker vi, som at de unge anser kontakten til socialrådgiveren som betydningsfuld. Om end vi har spurgt efter positive udsagn, er udtalelserne om det anbragte barns kontakt til socialrådgiveren primært negative, f.eks.:

”Det var sjældent, at socialrådgiveren nåede at komme flere gange og det resulterede i, at jeg nærmest ikke havde lyst til at fortælle, hvordan jeg havde det, da jeg næsten var sikker på, at der ville komme en ny næste gang.”

At socialrådgiveren er en professionel relation til barnet, får den betydning, at det er rollen som socialrådgiver, barnet skal forholde sig til og ofte ikke en gennemgående person, som barnet kan opbygge en nær relation til. Det er u hensigtsmæssigt for det anbragte barn, at der er så stor udskiftning af socialrådgivere i familieafdelingen i mange kommuner. Af vejledningen om afholdelse af børnesamtaler fremgår, at intentionen i lovgivningen er, at socialrådgiveren skal være en tryk person, som barnet kan betro sig til (Vejledning nr. 9142 af 26/02/2019, pkt. 147). Dette besværliggøres, hvis barnet opbygger en negativ forventning til børnesamtalen og ikke har forventning til, at socialrådgiveren bliver længe nok til at handle på det, der tales om i samtalen.

Det er tydeligt ud fra udsagnene i den indhentede empiri, at socialrådgiveren har betydning for det anbragte barns udvikling, men at betydningen anses som negativ for de unge, der har oplevet stor udskiftning af socialrådgivere. Det ses, at den manglende kvalitet i inddragelsen af barnet i egen sag har betydning for de beslutninger, der træffes af myndigheden, der i nogle tilfælde er u hensigtsmæssige for barnet. Som en ung siger:

“Det er vigtigt at lytte til barnet, mange gange kan barnet være fornuftig. Jeg havde et ønske om efterværn, jeg fik det kort, men kommunen synes, at jeg var for god og derfor ville de have mig ud i eget hjem.”

Den nuværende regering har udtrykt ønske om at forbedre det anbragte barns relation til socialrådgiveren. I udspillet til kommende reform beskrives ideen om at styrke kvaliteten på børneområdet ved at indføre en fagligt stærk børnerådgiveruddannelse, der skal sikre nærvær, større stabilitet og mindre udskiftning af personalet på området (“Børnene Først”, januar 2021). Vores empiri peger på samme behov, som regeringen her ønsker mødt. Færre socialrådgiverskift vil have en positiv betydning for barnets udvikling gennem en anbringelse, da barnet således vil kunne etablere en tryk relation til en gennemgående person og derved lettere kan dele sit perspektiv med socialrådgiveren. Desuden vil en mere stabil socialrådgiver bedre kunne opnå et helhedssyn gennem kendskab til det anbragte barn og dets situation.

Intentionen i lovgivningen er, at det anbragte barn fortsat bevarer en tæt relation til sin biologiske familie efter anbringelsen (SEL § 71). Anbringelsesstedet skal overtage den daglige omsorgsrolle, men biologisk familie og netværk tænkes også efter en anbringelse som en del af barnets mikrosystem. Om betydningen af denne kontakt svares bl.a.:

“Det har haft stor betydning, at jeg har haft samvær og kontakt med mine biologiske søskende og familie. Jeg ved, hvor jeg kommer fra og de er en stor del af mit liv.”

“De betyder meget. Det er mine rødder. De kender mig og kender til mine indre følelser fra inden jeg blev anbragt. Jeg kan altid regne med dem. De er stabile og jeg sparer ofte med dem.”

Andre besvarelser peger på, at det har været vanskeligt at bevare barnets biologiske netværk som et positivt element i barnets mikrosystem efter anbringelsen, hvilket dette svar på hvad den unge ønskede sig anderledes i anbringelsesforløbet viser:

“At jeg ikke har været tvunget til at skulle på samvær med den biologiske mor, det har altid været tvang hver anden weekend og det har ikke været et ønske fra min side, siden jeg var 4 år gammel. Det kunne jeg godt have ønsket havde været anderledes.”

En anden ung svarer, at han i dag har fravalgt kontakten til sin biologiske familie:

”Grundet en mor, der ikke vil kendes ved mig. (...) Grundet omsorgssvigt og alkohol, stoffer, vold mm. Med alt det lagt sammen indså jeg, at jeg hverken ville eller kunne holde til at forholde mig til dem eller det, de gjorde. Jeg har håbet, jeg har grædt mange tårer på grund af dem, men livet skal gå videre.”

Intentionen om at barnet efter anbringelsen bevarer en tæt, positiv kontakt til sin biologiske familie er ikke altid mulig at efterleve i praksis. Det ses af den indhentede empiri, at det nogle gange lykkes at give barnet et supplement i mikrosystemet i form af plejeforældre eller bostedets personale og andre gange erstatter det professionelle netværk det biologiske:

”I sidste ende er det min biologiske familie, så selvfølgelig er det rart at have kontakt med dem en gang imellem. Men de bidrager næsten kun med negativt til min hverdag.”

Samme kvinde skriver om betydningen af kontakten til sin tidligere plejefamilie:

”Kontakten betyder alt. Jeg tør slet ikke tænke på, hvor jeg ville være henne i dag, hvis jeg ikke havde kontakt med dem efter jeg flyttede som 11-årig.”

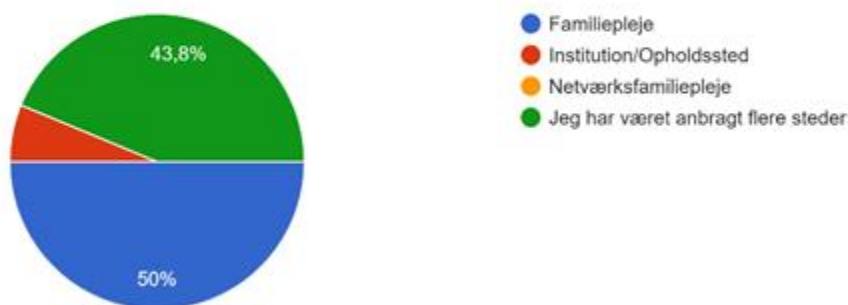
Denne kvinde anerkender betydningen af at bevare kontakten til sin biologiske familie, men har i sit mikrosystem udskiftet dem med sin plejefamilie.

Vi ser altså i besvarelsene meget forskellige oplevelser af, hvad anbringelsen har betydet for de unge i forhold til kontakt og tilknytning til deres biologiske netværk. Det er tydeligt i besvarelsene, at den biologiske familie har betydning for de unge men på meget forskellig måde, der viser sig i spektret fra at føle sig nødsaget til at bryde med den biologiske familie for selv at kunne fungere, til at opleve det positivt at kende til sin baggrund, til at beskrive forholdet til familien som meget nært. Vi finder det således ikke ud fra besvarelsene i spørgeskemaundersøgelsen muligt at konkludere noget generelt om, hvordan samvær og kontakt til biologisk familie får en positiv betydning for barnets udvikling i et anbringelsesforløb.

Et barn, der anbringes udenfor hjemmet, får som beskrevet et supplement til sit mikrosystem i form af nye primære omsorgsgivere – enten en plejefamilie eller personalet på en institution (se figur 2 med fordeling af de unges anbringelsessted). Ved anbringelse i en plejefamilie tilstræber man at give barnet familielignende forhold og vi anser det for naturligt, at barnets relation til de voksne omsorgsgivere bliver stærkere, end når barnet er anbragt på institution, hvor det skal forholde sig til skiftende voksne. Derfor er vi positivt overraskede over, at alle de unge i vores spørgeskemaundersøgelse har svaret, at de fortsat har kontakt til minimum en voksen fra anbringelsesstedet og som det fremgår af figur 3 har langt de fleste ugentlig kontakt eller oftere.

Anbringelsesform

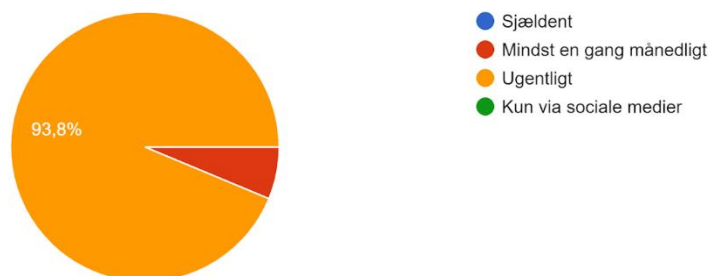
16 svar

Figur 2: Anbringelsesform

Hvor ofte har du kontakt til din plejefamilie/institution

16 svar

Figur 3: Kontakt til anbringelsessted

Ifølge udviklingspsykolog Daniel Stern har nære relationer og samspilssituationer mellem barn og omsorgsgivere grundlæggende betydning for barnets udvikling (Tordrup, 2019). Da anbringelsesstedet skal fungere som barnets primære omsorgsgivere, afhænger effekten af anbringelsen af, hvorvidt barnet ved anbringelsen opnår en tæt relation og tilknytning til mindst en primær voksen. Vi har derfor i besvarelserne fra de unge søgt efter udsagn, der siger noget om kvaliteten af relationen til plejeforældre/pædagogerne. Vi fandt bl.a. følgende udsagn fra unge, der har været anbragt i plejefamilie:

”Det betyder alverden for mig. De er mine børns bedsteforældre og min klippe. Jeg er dybt taknemmelig!”

”Plejefamilien ser jeg som min rigtige familie.”

Disse udsagn peger på, at de unge har oplevet sig fuldt og helt integreret i plejefamilien. Psykolog Rikke Yde Tordrup fastslår, at evnen til tryk tilknytning er en vigtig beskyttelsesfaktor i et barns udvikling. Barnets tilknytningsstil dannes normalt indenfor de første to år i et barns liv, men gennem relationsbaseret indsats er det muligt at ændre den oprindelige tilknytningsstil (Tordrup, 2019). Vi anser det derfor som positivt, at barnet har opnået tilknytning til de nye omsorgsgivere i mikrosystemet og har kunnet udvikle sig ud fra den trygge base, disse har skabt for barnet.

Andre unge, der også har været i plejefamilie, udtaler:

”Men drømmer dog også om stadig at være en del af min plejefamilie, selvom jeg selv har mit eget liv. At de kommer og besøger mig, så jeg ikke bliver glemt.”

”De har været min familie. Men det er også en ambivalent følelse. Jeg har nok aldrig følt mig god nok og den følelse har de (helt ubevidst) været med til at styrke. De har ikke været særligt anerkendende, men når det så er sagt, så er der aldrig gjort forskel på familiens egne børn og så plejebørn og det giver en følelse af at høre til og have værdi. Trods alt.”

Disse to udsagn er også fra unge, der har oplevet sig som integrerede i deres plejefamilie. Den første unge oplever en usikkerhed i forhold til, om hun kan forvente samme status i plejefamilien, når hun flytter hjemmefra. I det andet udsagn konstateres en sikkerhed i følelsen af, at plejefor-

ældrene - på trods af manglende evne til at udvise anerkendelse - har formået at give hende følelsen af at høre til. Begge de unge kvinder har været anbragt i plejefamilie fra de var få år gamle. De siger begge, at kontakten til deres plejefamilie har *"stor betydning"* for dem. De er begge under uddannelse og betegner deres liv i dag som henholdsvis *"fantastisk"* og *"tilfredsstillende"*. Udsagnene viser, at selv om de begge påpeger mangler i relationen til plejefamilierne, så har relationen været stærk nok til at fungere som en beskyttelsesfaktor for dem. Betydningen af relation mellem det anbragte barn og plejeforældrene bekræftes af en nyere undersøgelse om familiepleje i Danmark: *"Forskning på området har ligeledes fremhævet en følelsesmæssig tilknytning mellem det anbragte barn eller den unge og plejeforældre som den vigtigste faktor for et vellykket plejeforhold for barnet eller den unge."* (Bryderup et al, 2017, s. 255).

Et andet interessant fund i empirien er, at nogle af de unge fortæller, at selv om de har haft skiftende anbringelsessteder, så har de bevaret kontakten til en plejefamilie, de var anbragt hos tidligt i anbringelsesforløbet:

"Min første plejefamilie var jeg hos fra jeg var 3-11 år. De er stadig mine 'forældre' i dag og bedsteforældre til mine børn. Min plejemor var med til fødslen af mit første barn og jeg kunne ikke forestille mig mit liv uden dem."

Vi kender ikke de nærmere omstændigheder for, hvorfor plejebørnene blev flyttet fra deres første anbringelsessted, men dette og andre lignende eksempler viser, at det er muligt at opbygge en relation til nye omsorgsgivere, der er så betydningsfuld, at den på trods af at være begyndt som en professionel relation bevares og har stor betydning for det anbragte barn senere i livet, om end den primære omsorgsopgave overtages af andre.

Som det fremgår af figur 2, har kun en af de unge i undersøgelsen været anbragt på institution uden også have haft andre anbringelsessteder. Denne informant er en ung mand, der var anbragt udenfor hjemmet på et mindre opholdssted fra han var 15-19 år. Han bor igen hos sin biologiske familie og er i gang med at tage en uddannelse. Også han svarer, at han er i kontakt med voksne fra anbringelsesstedet mindst en gang månedligt. Om kvaliteten af kontakten siger han:

"Jeg ser det som et kanon godt venskab, jeg er sikker på, vil holde mange år frem og så ser jeg det også som en livline."

Dette svar, mener vi, viser betydningen af at have fået den rette indsats. Hvor nogle af citaterne fra unge, der har været anbragt i plejefamilie, peger på, at de nye omsorgsgivere har ”overtaget” forældrenes rolle i mikrosystemet, så har denne unge fået et supplement i sit mikrosystem, som har været hjælpsomt for ham og som han også efter anbringelsen kan støtte sig til.

Mesosystemet

Mesosystemet handler i Bronfenbrenners udviklingsøkologiske model om relationerne mellem de mikrosystemer, som en person er en del af. For et anbragt barn vil det bl.a. være relationerne mellem anbringelsesstedet og biologisk familie, mellem anbringelsesstedet og myndighed og mellem biologisk familie og myndighed.

Flere af de unge har i besvarelsene fokus på mesorelationerne og hvad de betød for anbringelsen. På spørgsmålet om hvad der fungerede godt i anbringelsen svares bl.a.:

”At min biologiske mor var så meget inddraget, som hun var.”

Udsagnet peger på, at barnet har oplevet, at relationerne mellem de voksne omkring barnet har fungeret og har haft en positiv betydning for barnets opvækst. Det modsatte viser sig i denne udtalelse hvor en ung, som har været anbragt siden hun var spæd, svarer på, hvad der er det vigtigste en kommune kan gøre, når et barn anbringes udenfor hjemmet:

”Anbringe dem i en plejefamilie og minimere kontakten til den biologiske familie indtil de sene teenageår. Jeg tror på, at den biologiske familie hurtigt kan ødelægge barnet, mens det er barn. Der er en årsag til, at barnet skal have lov til at vokse op uden at stå imellem to familier og være i tvivl om, hvor det hører hjemme. Barnet hører til hos de ’nye’ forældre. Alt biologisk familie, ophav og historiefortælling kan vente. Det vigtigste er at barnet er trygt, og at barnet ikke overbelastes.”

Denne kvinde argumenterer med baggrund i sin personlige oplevelse for, at de nye omsorgsgivere overtager forældrenes rolle i mikrosystemet og at biologisk netværk alene inddrages, når barnet har behov for at lære sin baggrund at kende og på et tidspunkt, hvor barnet er så modent, at det er i stand til at håndtere det. Som hun udtrykker det andet sted i besvarelsen *”betyder det enormt meget for identitetsdannelsen at kende sit biologiske ophav”*. Hun giver udtryk for det synspunkt, at når

der arbejdes ud fra barnets perspektiv, kan det i nogle tilfælde være på bekostning af forældrenes ønsker og behov.

Et anderledes synspunkt har en ung, der udtaler følgende:

”Jeg mener, at der skulle være mere fokus på forholdet mellem forældre og barn. Jeg ønskede mere kontakt med min mor, men fik ikke lov. Fordi kommunen ikke mente det var godt. Det har gjort, at jeg den dag i dag ikke har et særligt betydningsfuldt forhold til min biologiske familie. Også selvom jeg måske ville ønske det var anderledes.”

I dette tilfælde har kommunen formentlig forsøgt at beskytte et barn mod forældres svigt eller uhensigtsmæssige adfærd. Konsekvensen har været, at den unge kvinde i dag oplever at være frarøvet muligheden for en dybere relation med sin biologiske familie.

Begge ovenstående eksempler kunne måske have fået en anderledes slutning, hvis mesosystemet havde samarbejdet som denne unge beskriver:

Da jeg var anbragt, ville jeg ikke have kontakten, da jeg følte mig svigtet og uønsket af min biologiske familie. Den dag i dag sætter jeg pris på, at min sidste plejefamilie gjorde så stor en indsats for, at jeg skulle bibeholde min kontakt til min biologiske familie, trods det har givet bump på vejen. På grund af at de har hjulpet mig med at holde kontakten betyder det, at jeg ser mine biologiske søskende og forældre op til tre gange ugentligt. Efter jeg er blevet ældre, har jeg også fået mere forståelse for min anbringelse og det har også gjort mit bånd tættere til mine forældre igen. De har også hjulpet mig meget og er der til hver en tid for mig.”

Dette eksempel viser med stor tydelighed, at mikro- og mesorelationerne omkring en anbringelse er komplekse, der er mange svære følelser, der skal håndteres. I dette tilfælde er det lykkedes barnets nye omsorgsgivere i mikrosystemet via arbejde med relationen til barnets forældre i mesosystemet og formentlig i samarbejde med myndighed, at genetablere relationen mellem barn og forældre i mikrosystemet. Noget som barnet ikke selv var i stand til at udtrykke ønske om på daværende tidspunkt, men som har vist sig at have stor positiv betydning for det anbragte barns udvikling.

De unge i spørgeskemaundersøgelsen har som beskrevet ovenfor forskellige holdninger til i hvilken grad samvær og kontakt med biologisk familie skal prioriteres. Undersøgelsen om familieplejeområdet fra 2017 sammenfatter, at en forholdsvis stor andel af de anbragte plejebørn kun har sporadisk kontakt til deres forældre og at en tiendedel af børnene ikke har kontakt overhovedet. Derudover fremgår det, at knap halvdelen af de anbragte børn ikke har kontakt med deres far og at knap en femtedel aldrig ser deres mor. Af de børn der har samvær, foregår det i cirka halvdelen af tilfældene i form af støttet eller overvåget samvær, hvor barnet ikke er alene med forældrene. (Bryderup et al, 2017, s. 533). Vi ved fra vores praksiserfaring, at mange forhold har betydning for fastsættelse af et barns samvær med sine forældre, herunder at svære relationer i mesosystemet mellem barnets forældre og de nye omsorgsgivere og/eller myndighedssocialrådgiveren, kan betyde at samværet formindskes. Sammenholder vi oplysningerne i vores indhentede empiri med ovenstående oplysning om samvær fra undersøgelsen i 2017, finder vi det bekymrende, at så få anbragte børn virker til at have et naturligt forhold til deres biologiske familie. Vi finder således behov for et fornyet fokus på barnets grundlæggende ret til samvær, som det fremgår af FNs Børnekonvention artikel 9, stk. 3, hvor barnets ret til en direkte kontakt til begge forældre fastslås.

Eksosystemet

Det tredje niveau i Bronfenbrenners udviklingsøkologiske model er eksosystemet, som handler om de begivenheder, som barnet ikke er en del af, men som indirekte har betydning for barnet. For et anbragt barn kan det bl.a. være alt det, der foregår ”bag” anbringelsen. Selv om et barn efter reglerne i SEL § 48 skal inddrages i egen sag, foregår der – i hvert fald indtil barnet når en vis modenhed – mange møder, som barnet ikke deltager i.

Vi havde ikke i vores spørgeguide spørgsmål, som relaterede til “de unges manglende privatliv”, men vi konstaterede et empirisk fund omhandlende dette. Nogle af de unge havde stærke følelser omkring indholdet af statusmøderne med deltagelse af myndighed og anbringelsesstedet men uden barnet/den unge. Som en ung skriver:

”Jeg ville ønske, der ikke var så meget, der skulle dokumenteres på et statusmøde. Jeg ønskede bare at være et barn som alle andre. Ikke have sort på hvidt alle de ting, jeg havde gjort. Fx var der et punkt, der hed ’seksualitet’. Det er en yderst privat ting, som mine plejeforældre ikke kendte til. Det var MIT privatliv. (...) Jeg kan forstå, at det er et punkt, der bliver taget op, hvis man har en afvigende adfærd, som TYDELIGT indikerer, at der er et problem. Men ellers forstår jeg det ikke.

(...) For mig var det enormt ydmygende, at der stod så private ting om mig. Og det synes jeg faktisk ikke er i orden. (...) Det har været en af mine største udfordringer som plejebarn.”

Denne unge fortæller, at hun har oplevet professionelle i hendes eksosystem og nære professionelle i mikrosystemet som grænseoverskridende i deres handlinger. Udsagnet peger på et dilemma i arbejdet med anbragte børn. Den myndighed, der har ansvaret for et anbragt barn, er forpligtet til at følge op på barnets udvikling ved udarbejdelse af en handleplan (SEL § 140), hvori der skal opstilles relevante mål i forhold til de problemer, som den børnefaglige undersøgelse (SEL § 50) har afdækket. Der skal mindst hver 6. måned ske opfølgning på foranstaltningen og vurderes om handleplanen skal revideres (SEL § 70). Det er forståeligt, at denne regelmæssige opfølgning på barnets udvikling kan opleves grænseoverskridende, særligt når barnet har et ønske om *”at være et barn som alle andre”*. De unges udsagn indikerer vigtigheden af, at den regelmæssige opfølgning er målrettet det enkelte anbragte barn og ikke slavisk følger en skabelon, hvor der italesættes forhold, som ikke er relevante i forhold til det specifikke barn.

Betydningen af det rette match var også et emne, de unge rettede opmærksomheden mod. De unge pointerede med stor tydelighed, at der skal være et godt match for at en anbringelse fungerer og at dette match skal lykkes ved første anbringelse. En ung siger:

“At man fanger det i tide og får den unge etableret det rigtige sted fra start, så alle parter bliver tilfredse.”

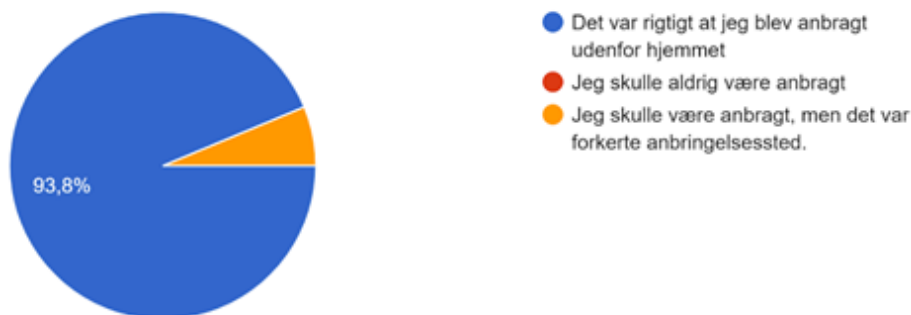
Det interessante i denne kommentar er den unges helhedsperspektiv, hvor han ikke bare har fokus på sin egen situation, men også – tolker vi det - på sine forældre. Han siger dermed indirekte, at det er nødvendigt, at man i allerede i matchsituationen er opmærksom på, at mesorelationerne skal fungere, for at anbringelsen kan få positiv betydning for det anbragte barn.

Det kom som en overraskelse for os, at 15 ud af 16 unge i spørgeskemaundersøgelsen svarede, at *”Det var rigtigt, at jeg blev anbragt udenfor hjemmet”* (se figur 4). Besvarelsene viste dermed, at alle de unge selv oplevede, at der var et anbringelsesgrundlag. Vi har ikke spurgt, hvorvidt de allerede havde denne oplevelse under anbringelsen, eller om det er en eftertænkning, men uanset viser det, at de unge i dag har en forståelse for, hvordan situationer i eksosystemet

– f.eks. myndigheds vurderinger af barnets situation – førte frem til børnenes anbringelse udenfor eget hjem.

Med den viden du har i dag, var det så den rigtige beslutning at du blev anbragt?

16 svar

Figur 4: Anbringelsesgrundlag

Makrosystemet

Den yderste cirkel i Bronfenbrenners model er makrosystemet. Makrosystemet består af samfundsmæssige overordnede forhold, som har betydning for de indre cirkler i modellen. Det kan f.eks. være lovgivning samt politiske og ideologiske holdninger, der præger de beslutninger, der træffes. For et anbragt barn har påvirkningen fra makrosystemet stor betydning.

En ung svarer følgende på spørgsmålet om, hvad der er det vigtigste en kommune kan gøre, når et barn skal anbringes:

”Hjælpe forældrene først. En anbringelse ødelægger et barn på den ene eller anden måde. Der skal være mere fokus på familien i håb om at kunne hjælpe dem i den rigtige retning.”

Denne unge ønsker, at de interne retningslinjer og værdier i kommunen gør det muligt at iværksætte nødvendig, relevant hjælp til familier. Det fremgår ikke af besvarelsen, hvad hjælpen til familien skal opnå, men målet kan evt. være at anbringelse kan undgås eller at kontakten mellem barn og familie kan styrkes under en anbringelse. Hendes erfaring er, at på trods af at hun i dag vurderer at

anbringelsen var nødvendig, så har den haft store negative konsekvenser for hendes opvækst og udvikling.

Andre besvarelser peger også på forhold i makrosystemet men med udgangspunkt i tidlig anbringelse i stedet for udvidet familierettet indsats:

”Første gang jeg blev anbragt, var jeg kun halvandet år gammel. Jeg er glad for, at jeg kom væk hjemmefra i så tidlig en alder.”

”Det har været godt i min situation, at jeg blev anbragt så tidligt, som jeg gjorde. Først har jeg været på mor/barn-hjem, men blev fjernet og kom i familiepleje da jeg var 13 mdr. Familieplejen har for mig været min mor og far, det er stadig den dag i dag min familie.”

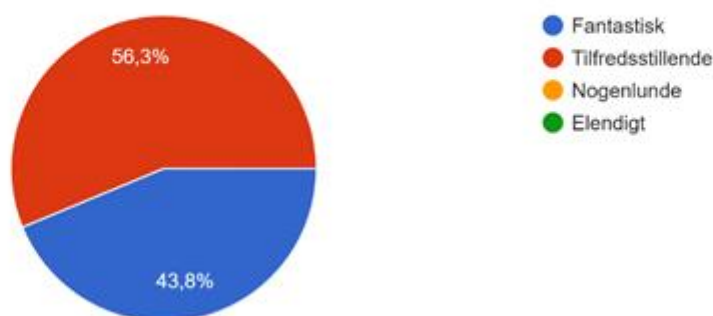
Disse to udtalelser vurderer, at det er hensigtsmæssigt at børn anbringes udenfor hjemmet så tidligt som muligt. Undersøgelsen “Børn og unge anbragt i familiepleje – anbringelsesgrundlag, støtte under anbringelsen og børnenes trivsel” (VIVE, 2018) støtter de unges synspunkt om, at der er større sandsynlighed for at trives og udvikle sig, hvis man anbringes tidligt i barndommen:

“Samlet set giver kortlægningen af de 11-17-årige børn og unge anbragt i familiepleje et indtryk af en meget heterogen gruppe bestående dels af børn og unge med få trivsels- og adfærdsvanskeligheder, som har været anbragt i den nuværende plejefamilie i mange år, og dels af børn og unge med store trivsels- og adfærdsvanskeligheder, som har et mere kompliceret anbringelsesforløb, og som har haft flere forskellige anbringelser bag sig.”

Et andet fund, der viser påvirkning fra makrosystemet, handler om de unges oplevelse af egen livskvalitet. Vores syn på, hvad der er værdifuldt i livet, påvirkes gennem vores liv af de relationer og systemer, vi indgår i, hvor et samfunds overordnede system sætter rammer for ”det gode liv”.

Hvor tilfreds er du med dit liv i dag

16 svar

Figur 5: Hvor tilfreds er du med dit liv i dag?

Vi spurgte de unge i undersøgelsen: ”Hvor tilfreds er du med dit liv i dag?” Vi havde opsat fire mulige svar: Fantastisk, tilfreds, nogenlunde eller elendig (se figur 5). Til vores overraskelse svarede otte informanter ”fantastisk” og de resterende otte ”tilfreds”. Dette stod i kontrast til vores forforståelse om, at der ville være en større andel af de unge, som beskrev deres livskvalitet som enten nogenlunde eller elendig. Svarene på hvad de unge drømmer om i fremtiden, viste også tydeligt, at vores 16 informanter har drømme om et liv med meningsfulde job, stabil familie og positive oplevelser f.eks. i form af rejser. Denne unge kvindes drøm sammenfatter meget fint essensen af de unges drømme:

”Jeg drømmer om at færdiggøre min uddannelse som sygeplejerske og tage en efteruddannelse indenfor en gren, der siger mig noget. Jeg ønsker at min kæreste, søn og kommende barn fortsætter vores sunde og stabile liv sammen. At rejse og vise mine børn hvordan andre familier lever, evt. besøge vores sponsorbarn.”

Alle de 16 unge, der deltog i undersøgelsen, kom med et bud på deres drømme for fremtiden. 12 af de 16 nævnte specifikt ønsket om en kernefamilie. Vi har en formodning om, at netop denne gruppe unge, som ikke har haft dette i barndommen, er mere bevidste om, at de ønsker dette end jævnaldrende, der ikke har været anbragt udenfor hjemmet. Vi har ikke videnskabeligt belæg for denne formodning, men finder det overordnet meget positivt, at de unge har drømme og ønsker for fremtiden.

Kronarsystemet

Kronarsystemet er det sidste element i Bronfenbrenners udviklingsøkologiske model. Et element, der blev påført efter teoriens ibrugtagning, da Bronfenbrenner oplevede at mangle tidsdimensionen i forståelsen af et menneskes udvikling. De forandringer, der sker over tid, påvirker naturligvis også de øvrige systemer.

Forståelsen af hvorfor det er nødvendigt at anbringe et barn udenfor hjemmet og synet på anbragte børn ændrer sig i et samfund over tid. Holdningen har ændret sig meget siden Danmark tilbage i 1905 vedtog sin første børnelov: "Lov om behandling af forbryderiske og forsømte børn og unge personer", hvori det blev beskrevet, hvordan det offentlige skulle anbringe børn og unge. I 2019 fik tidligere anbragte (perioden 1946-76) på børnehjemmet "Godhavn" en officiel undskyldning for at have været udsat for alvorlige svigt og overgreb under anbringelsen. Undskyldningen har været med til at omskrive historien for vores samfund generelt og specifikt for de børn, der var anbragt: De havde ikke fortjent den behandling de fik, de var ofre. Samfundets syn på anbragte børn ændrer sig dermed.

Også i svarene fra spørgeskemaundersøgelsen ser vi kronarsystemets betydning:

"Men søster er min bedste ven. Vi fulgtes ad indtil jeg blev 13 år og kom på institution. Vi har et tæt bånd og holder altid sammen. Jeg har ingen kontakt til min far, men min mor ser jeg i perioder."

Denne kvinde blev sammen med sin søster anbragt som 3-årig. Tiden, hvor de var anbragt sammen, var med til at give dem et stærkt følelsesmæssigt bånd, der blev bevaret efter at de ikke længere havde samme anbringelsessted. Havde de ikke haft denne tid sammen, er der stor sandsynlighed for, at søstrenes kontakt i dag havde været lige så sporadisk, som den unges kontakt til sine forældre.

Sammenfatning

Vi ønskede gennem spørgeskemaundersøgelsen at få svar på, hvad der i et anbringelsesforløb er befordrende for at et barn kan trives og udvikle sig. De unge i undersøgelsen har bl.a. givet os følgende svar:

- Det anbragte barn vil gerne inddrages i beslutninger om eget liv. Kommunerne bør arbejde på at minimere socialrådgiverskift, da barnet dels oplever det belastende med de mange skift og dels ikke oplever sig i stand til konstant at åbne sig for nye personer.
- Relationen til mindst en betydningsfuld voksen i det anbragte barns mikrosystem er essentiel for barnets mulighed for at trives og udvikle sig. Det kan være nødvendigt i nogle tilfælde, at forældrenes ønsker og behov tilsidesættes af hensyn til barnets mulighed for at danne denne nødvendige relation.
- Ved match mellem barn og anbringelsessted skal man have opmærksomhed på mesorelationerne – at der er grundlag for et godt samarbejde til gavn for barnet. I nogle tilfælde kan dette få betydning for barnets grad af relation til sit biologiske netværk under og efter anbringelsen.
- Det anbragte barn har behov for ikke at opleve sig anderledes end andre. Myndighed bør ved opfølgning på anbringelsen derfor være opmærksom på at indhente og omtale private forhold om barnet på en indfølelse måde og ikke indhente unødvendig viden.

Refleksioner over analysen

Vi har med vores spørgeskemaundersøgelse forsøgt at finde frem til, hvad der havde betydning i anbringelsesforløbet for unge, der tidligere har været anbragt. Da vi begge har mangeårig erfaring og teoretisk ballast indenfor anbringelsesområdet, var der mange af de unges udsagn der forstærkede vores viden om, hvad der er vigtigt at have fokus på i et anbringelsesforløb. F.eks. er relationen, det rigtige match, skiftende myndighedssocialrådgivere kendte faktorer, som vi genkender fra vores daglige arbejde med anbringelser.

Vi har i analysen af den indkomne empiri fra spørgeskemaundersøgelsen konstateret, at “røddernes betydning” er essentielt for de unges livskvalitet under og efter en anbringelse. Men hvad menes der med fænomenet “røddernes betydning”? Det er tydeligt i besvarelserne, at den biologiske familie har og havde betydning for de unge, men på meget forskellig måde. Nogle har oplevet sig nødsaget til at bryde med familien, i andre tilfælde er kontakten nærmest bare gledet ud og andre igen har den dag i dag et nært forhold til biologisk familie. Men biologisk familie er aldrig ligegyldig. Uanset om

påvirkningen opleves positiv eller negativ, viser besvarelsene fra de unge, at det har/havde betydning.

Det har ikke været muligt for os at konkludere noget entydigt om dette fund. Besvarelsene peger på individuelle forløb for alle de anbragte børn. Alligevel ønsker vi at udfolde dette fund for at få en større forståelse for ”røddernes betydning”. Vi vil undersøge om det er muligt under en anbringelse at understøtte, at anbragte børn og unge får en relation til deres biologiske familie, som er relevant og bæredygtig også i årene efter en anbringelse. Hvad skal der til for at dette lykkes? For at få dette udfoldet interviewede vi to unge. Vi vil i det kommende afsnit kort redegøre for de væsentligste fund.

Kodningsfund i kvalitativ undersøgelse

Det første interview (ung 1) foregik i informantens hjem, hvor den ene af os deltog fysisk og den anden via Teams. Ung 1 er en kvinde på 25 år, der læser til sygeplejerske. Hun bor i lejlighed sammen med sin kæreste. Parret har en søn på 3 år og venter deres andet barn. Hun blev anbragt som 8-årig og boede hos samme plejefamilie til hun var 21 år.

Ved det andet interview (ung 2) mødtes vi med informanten på en udendørs café, vi deltog begge fysisk. Ung 2 er en ung mand på 25 år. Han bor alene i lejlighed. Er uddannet lager-speditør. Blev anbragt som 2-årig på institution, forsøgt anbragt i plejefamilie sammen med sin bror, men da dette ikke fungerede, havde han endnu en periode på institutionen indtil han som 7-årig blev anbragt i plejefamilie, hvor han boede, til han var 18 år.

I bearbejdningen af interviewene opdagede vi følgende 10 kodningstemaer:

- Det gode samvær med biologisk familie
- Stabilitet/ustabilitet i opvæksten
- At blive lyttet til/forstået
- Ikke blive lyttet til/misforstået
- Behov for at kende sin baggrund/skabe sin identitet
- Udsat for svigt/traumer
- Loyalitet mod biologisk familie
- Foranstaltninger og støtte i anbringelsesforløbet
- De unges bevidste valg

- Gode råd til professionelle der arbejder med anbringelser

Gennem meningskondensering skærpedes vores opmærksomhed på fire overordnede emner:

- Relationer: Betydningen af henholdsvis den anerkendelse og disrespekt som de unge har oplevet gennem deres relationer
- Retssikkerhed: Samfundet har taget ansvar for de unge, men fortællingerne peger også på systemsvigt
- Identitet: De unge udviste både robusthed og sårbarhed. Hvad havde i opvæksten betydning for dannelsen af deres identitet?
- Sagsbehandling: Hvert barn er forskelligt med behov for individuel behandling baseret på en helhedsforståelse af barnet

Vores empiri afspejler den virkelighed, som de unge har oplevet og vi har således i et samfundsvidenskabeligt forskningsoptik behov for et teorisæt, som kan hjælpe os til at skelne, hvad der er mere væsentligt end andet og som samtidig kan hjælpe os til at skelne de vigtigste empiriske fund, som har størst betydning for de enkeltdele, der samlet set udgør den helhed, hvori vi som praktikere møder de familier og unge, som skal anbringes eller er anbragt. Vi har med afsæt i disse overvejelser valgt at læne os op ad teorier, hvor vi tilstræber at få et fornuftigt analytisk forhold mellem den psykosociale mangfoldigheds enkeltdele og et helhedsperspektiv.

Analyse af kvalitative interviews

Vi vil med afsæt i vores analyse af den kvantitative undersøgelse undersøge, om det er muligt under en anbringelse at understøtte, at anbragte børn og unge får en relation til deres biologiske familie, som er relevant og bæredygtig også i årene efter en anbringelse. Hvad skal der til for at dette lykkes?

I første del af denne analyse vil vi tage afsæt i Axel Honneths anerkendelsesteori. Vi vil bruge udsagn fra vores empiri, som peger på områder, hvor der både er udsagn om oplevelsen af anerkendelse og udsagn hvor der opstår mangel på anerkendelse. Det er netop i negationen og forståelsen af enkeltdelene, at noget fremstår mere rigtigt eller forkert end andet og der i sidste ende måske kan fremstå en helhed, som antager en mere normativ karakter. Vi har valgt at opdele denne

analyse i tre af de temaer, som vi i kodningen af den kvalitative empiri fandt frem til: Relationer, retssikkerhed og identitet.

Axel Honneths teori: "Kamp om anerkendelse"

Vi har igennem denne opgave tilstræbt at arbejde anerkendende og vi finder i empirien, at de unge tidligere anbragte anser anerkendelsen som et helt fundamentalt tema. Derfor vil vi i dette afsnit se nærmere på hvilke elementer, der viser sig i begrebet anerkendelse. Som teoretisk afsæt har vi valgt at benytte Axel Honneths tre former for anerkendelse: Den retslige, den følelsesmæssige og den sociale anerkendelse. Disse byder ind med en teori om, hvorledes det enkelte menneske kan realisere sig selv men også med en forståelse af, hvordan et menneske kan nedbrydes gennem tre former for disrespekt: Fysisk mishandling, udelukkelse af rettigheder samt social ringeagt (Honneth, 1992, s. 175-178).

Relationer

Vores informanter har givet udtryk for, at relationer til deres biologiske familie, plejefamilie/ omsorgsgivere, socialrådgivere og alle, som har berøring med dem i løbet af en anbringelse, er vigtige for, hvorledes de føler sig respekteret og anerkendt som et selvstændigt menneske. Kærlighed er således i et Honneth perspektiv - med inspiration fra Hegel - det første stadium af gensidig anerkendelse, hvor de følelsesmæssige primærrelationer beror på en ømtålelig balance mellem de unges selvstændighed og afhængighed af primærrelationer (Honneth, 1992, s. 131). Hos børn, som ikke er anbragt, ville der ikke herske den store tvivl om, at forældre og den nærmeste familie hører til nærmeste relationer, hvorimod de primære relationer hos anbragte unge ikke alene knytter sig til nærmeste familie men også til omsorgspersoner udenfor familien. Vi har valgt et par udsagn, som relaterer til den manglende følelse af kærlighed fra en nær relation:

Ung 2: "Det skal så også siges, at dengang jeg bliver konfirmeret, der ringer min far, som jeg troede var min far. Det viser sig så bare, at det ikke er min far. Så står man lige før konfirmationen. Hvem fanden er så? Hvem gider mig så? Han var fuld og sagde, at han var ikke min far. Så lagde han sådan set på. Så svigt på den måde."

Ser vi med et Honneth perspektiv på dette udsagn, er der tydeligvis tale om en handling, som udviser stor disrespekt for et barns ret til at kende sine forældre. Der er her tale om, at barnet fratages sine helt grundlæggende rettigheder om at kende sin mor og far, idet han har haft en

forældrerelation på et forkert grundlag. Den unge peger tydeligt på den negation, der ligger i den unges forventninger til en fars rolle ved en konfirmation og så den virkelighed han møder, da hans far omkring konfirmationen meddeler, at han ikke er hans far. Nedværdigelsen og fornærmelsen er åbenlys. Betydningen af at have haft et følelsesmæssigt familierelationelt bånd til den person, han i ca. 14 år troede var hans far, ændrede sig fundamentalt og forestillingen om at have en far ændrede sig et stort livsspørgsmål: *“Hvem fanden er så min far?”* Det kan her også påpeges at den ømtålelige balance, der er mellem den unges selvstændighed og den helt særlige afhængighed denne har til sin far - eller i dette tilfælde til den, han troede var hans far - udfordrer selvværdsfølelsen og dermed selvrespekten. Faren for at den unges identitet bryder sammen er således til stede (Honneth, 1992, s. 175).

Ung 1: ”Men jeg tror bare, at det er fordi, at mange børn elsker bare deres forældre sådan ubetinget, det er jo ens kød og blod, eller hvad siger man? Jeg tror... eller for mit vedkommende, der handlede det sådan om at skåne, altså fordi hun havde det jo ikke nemt i forvejen. (...) det var da tit, hvor jeg godt kunne skåne hende lidt, hvis der var noget i livet, der også gjorde ondt på mig. Det synes jeg ikke, at hun skulle gå med. Hun har altid... der har aldrig manglet kærlighed, kan man sige, det har bare været rammerne, der har været vildt skæve hjemme hos os, så der har altid været knus og kram og kys og lyt og altså så har alt det andet været noget, der kom efter.”

Her taler den unge om den ubetingede kærlighed til sin mor, hvor hun meget loyalt anerkender moren på trods af dennes manglende evne til at drage den nødvendige omsorg, som der kræves for at den unge kan have bopæl hos moren. Den relation, som beskrives, er nært knyttet til familiefæren. Det er tydeligt, at der på trods af flere forhold, som er årsag til anbringelsen, er et gensidigt kærlighedsforhold. Man kan tale om at der er et værdifællesskab, som den unge siger: *“det er jo ens kød og blod.”* Denne unge har en meget klar opfattelse af, at hendes mor vil hende det bedste på trods af morens udfordringer og hun vil gerne støtte hende alt det, der er hende muligt. Der er således et stort følelsesmæssigt aspekt til stede.

Forholdet til moren er dog specielt, da der også er tale om en form for social solidaritet, hvor rollerne som henholdsvis “anbringende mor med problemer” og “anbragt barn” kan ses som symmetrisk værdsættelse. Der er tale om en form for anerkendelse, hvor den unge anerkendes for den individuelle særegenhed “at være datter” og at datteren anerkender moren på trods af hendes

manglende forældre. Den unge udtrykker således meget klart, at hun aldrig har manglet kærlighed og at denne ubetingede kærlighed har betydet, at hun på trods af omsorgssvigt har følt sig elsket og værdsat. Relationen eller de helt særegne bånd, som den unge her beskriver, er i Honneths perspektiv en grundlæggende betingelse for, at vi som mennesker udvikler selvtillid (Honneth, 1992, kap. 5). Anerkendelse i privatsfæren er betingelsen for, at mennesket kan modtage og give anerkendelse i de øvrige anerkendelsessfærer og dermed kan bidrage til samfundets reproduktion (Honneth, 1992, s. 145). Med andre ord: Denne tidligere anbragte unge værdsætter sig selv på trods af morens udfordringer (selvværdsættelse).

Begge de interviewede unge har oplevet fundamentale svigt på det felt, som Honneth betegner privatsfæren, hvor kærlighed fra en forælder eller anden meget nær relation er forudsætningen for den unges fundamentale evne til at erhverve sig selvtillid. Forskellen synes tydelig ved at ung 1 i modsætning til ung 2 har opretholdt følelsen af at være elsket som barn på trods af massive svigt og at denne følelse bibringer selvtillid og overskud til at arbejde konstruktivt med relationen til sin familie. De to udsagn genkender vi begge fra mange unge, som vi har mødt i vores arbejdsliv. Vi kan også genkende, at usikkerheden og den helt basale følelse af at kunne stole på sin nærmeste familie i de allermest grundlæggende livsomstændigheder er af fundamental betydning for den unges selvforståelse og selvværdsfølelse og dermed for evnen til at kunne bidrage konstruktivt til relationen til nærmeste familie og at være bidragende til samfundets reproduktion. Honneth påpeger, at sociale relationer i form af symmetrisk værdsættelse mellem individualiserede subjekter er en forudsætning for solidaritet. Solidaritet i denne betydning henfører til at subjekterne indbyrdes ikke kun tolererer hinanden, men anerkender og aktivt drager omsorg for udfoldelsen af den andens holdninger, egenskaber eller kulturelle handlemåder (Honneth, 2006, s.173). I vores interview med ung 1 og ung 2 konstaterede vi, at hvor ung 1 havde en symmetrisk relation til sin biologiske mor, havde ung 2 en passiv tolerant relation til sin mor.

Retssikkerhed

Borgere i Danmark har en høj grad af retssikkerhed. Vi har i vores opgaver om retsgrundlaget haft fokus på nogle af de retsprincipper, som skal sikre at børn og unge anbragte, som borgere i et retssamfund ideelt set er sikret samme rettigheder og muligheder som alle andre borgere i Danmark. Vi har problematiseret, at retssikkerhedsprincipperne om børn og unges medinddragelse og samfundets pligt til at tillægge de unges udsagn betydelig og relevant vægtning i afgørelser kan anfægtes og at retssikkerheden for børnene i samværsafgørelser er usikker.

Hos Honneth betyder den retslige anerkendelse, at mennesket grundlæggende er sikret mulighed for at realisere sin autonomi og har adgang til de lovsikrede rettigheder og til samfundets goder (Honneth, 1992, s. 13-15). Brydes disse normer for retssamfundets skrevne eller uskrevne regler, fører dette ofte til en følelse af uretfærdighed, marginalisering og tab af selvrespekt. Mangel på retssikkerhed synes let at identificere i mange af de unges udsagn, så udfordringen i denne opgave bliver at identificere felter, hvor der også kan ses en retslig anerkendelse, som støtter op om det gode samvær.

Ung 2 udtrykker i interviewet, at han har haft dårlige oplevelser med børnesamtalen. Han fortæller at særligt en af de socialrådgivere, han havde, brød han sig ikke om at tale med, da han ikke følte, at hun lyttede til ham eller forsøgte at forstå ham. F.eks. husker han, at hun sagde: *"Du skal hjem, fordi dine forældre ønsker det."* På trods af at han havde oplevet mange svigt omkring samvær og klart havde givet udtryk for, at han ikke ønskede hjemmebesøg *"overhovedet"*, oplevede han, at hans ønsker og udtalelser ikke blev vægtet tilstrækkeligt. Rettighedstab indenfor det retslige område medfører ifølge Honneth en risiko for, at ung 2s identitet bryder sammen. Risikoen foreligger, når den unge i en meget sårbar periode af sit liv oplever et system, som helt eller delvist fratager ham hans rettigheder og dermed tilsidesætter hans integritet og behov for andres billigelse (Honneth, 1992, s. 175). Retten til at opleve egne synspunkter tillagt værdi og ikke bare formelt lyttet til beskrives her som en universel rettighed, men ser ikke ud til at gælde for ung 2. Der er derfor stor fare for socialt kompetencetab og tab af selvagtelse.

Ung 1 fortæller, at da hun blev anbragt, var hun dybt ulykkelig over at komme i plejefamilie, men i dag er hun kun taknemmelig over anbringelsen. Hendes plejefamilie var meget opmærksom på hendes behov for kontakt til hendes mor og anden biologisk familie. Hun fortæller om, hvordan plejefamilien indimellem beskyttede hende mod samvær med moren, når denne var syg. Ung 1 fortæller om at føle sig tryk og passet på hos plejefamilien. F.eks. fortæller hun, at hvis hun blev syg, mens hun var på samvær hos sin mor, så ville hun tilbage til plejefamilien:

"Jeg tror måske, at jeg var tryggere hjemme hos min plejefamilie. Altså rammerne var bare... de var ligesom de voksne, de passede på mig. Det gjorde min mor selvfølgelig også og hun var selvfølgelig også voksen, men derhjemme var det ligesom at blive passet på af en rigtig voksen. Det er meget svært at definere, fordi min mor passede jo også på mig, men det var ikke det samme."

Det ses her tydeligt, at ung 1 har følt stor sikkerhed for, at plejefamilien har taget en beskyttende rolle, hvor barnets rettigheder er oplevet som værende respektfuldt forvaltet og hun dermed har opnået retlig anerkendelse. Plejefamilien er lykkedes med at samtænke de mange retlige forhold, som knytter sig til samvær med biologisk mor og familie. I modsætning til ung 2 ses her en følelse af at være passet på, respekteret og en oplevelse af at der var nogen, som hørte mig og som forvaltede min stemme med respekt.

Identitet

Når vi taler om identitet i denne opgave, handler det om de unges oplevelse, af "hvem de er og hvad de er". Så hvad betyder det for de unges identitet, når der sker krænkelser indenfor den solidariske sfære, som f.eks. dækker kulturelle, politiske og arbejdsmæssige fællesskaber? (Honneth, 1992, s. 11). I denne opgave har vi fokus på de familiemæssige fællesskaber, som kan understøtte, at anbragte børn får en bæredygtig relation til biologisk familie. Honneth henfører denne sfære til det felt, hvor den unge betragtes som et helt unikt menneske, der indgår i et fællesskab, hvor man anerkendes som et uerstatteligt og unikt individ, der bidrager til familiens og samfundets reproduktion. Mere enkelt: Den unge føler sig betydningsfuld og opnår dermed selvtillid. Oplever den unge sig ikke værdifuld eller mødes direkte med ringeagt, fornærmelser eller nedværdigelse, fratages den unge muligheden for, at dennes evner og meningsforståelser tillægges nogen social værdi. Mennesker, som ikke tillægges social værdi, oplever ringeagtelse, der kan manifestere sig i psykiske, sociale og fysiske symptomer på mistrivsel. I analysen vil der derfor være fokus på personlig integritet og ringeagtsformer.

Ung 1 udtaler: *"Jeg havde brug for intensiv terapi for at bearbejde mine følelser, mit had til alt, til hele verden. Altså jeg var dybt ulykkelig over at komme i plejefamilie, men jeg er dybt taknemmelig i dag. Jeg havde det vildt ambivalent. Og jeg har brugt ufattelig meget tid på at finde ud af, hvorfor at det jeg siger med, at jeg selv, altså jeg er et sårbart menneske. Og jeg har ikke kunnet forstå, hvorfor jeg ikke bare har kunnet, altså klare lige så store forsamlinger, eller klare lige så meget. Altså jeg bliver virkelig hurtigt træt."*

Den unge udtrykker her en grundlæggende konflikt mellem nødvendigheden af en anbringelse og taknemmelighed over anbringelsen. Hun fortæller, at hun kontinuerligt gennem hele livet har arbejdet kognitivt med erkendelsen af dette konfliktområde. Det kan siges, at den unge analytisk

arbejder såvel med sorgen, hadet og vreden til hele verden, samtidig med at hun analytisk arbejder med sin taknemmelighed til plejefamilien over den opgave, som denne har løst. Det er netop i skismaet mellem disse to områder, at identiteten tager form. Dette udsagn, som understøttes af flere lignende, peger på en ung kvinde, der konstruktivt er ved at tilegne sig et nuanceret og positivt selvbillede, hvor hun aktivt søger mere viden og er socialt aktivt involveret i og med sine omgivelser.

Identitet er individuelt forankret og udtrykker hvorledes et menneske ser sig selv samt hvorledes denne indgår i den omverden, som vedkommende er en del af. Ung 2 udtalte:

“Jamen jeg har jo ikke prøvet andet, så det der med at folk de siger - der er nok mange som ville knække rigtig mange gange - men jeg er også bare kommet til så mange punkter i mit liv og mange bump i mit liv, hvor jeg måtte kæmpe, hvis jeg skulle kunne overleve. Så vil jeg ikke finde mig i at blive knækket. Der er rigtig mange, som kan bøje mig, men der er ikke nogen, der skal knække mig. (...) Ja, hvis jeg vil noget med mit liv og vil være... Jeg vil godt vise et andet billede af den familie, jeg kommer fra. Jamen så skal jeg også kæmpe selv, fordi jeg får ikke noget hjælp nogen steder fra, ud over fra min plejefamilie. Men de kan jo også kun hjælpe til en vis grænse.”

Den unge taler her om, hvorledes han mange gange har oplevet at familien, det sociale system, skolen m.fl. har mødt ham med ringeagt og manglende værdi som menneske. Han kæmper for retten til at være et selvstændigt, respekteret menneske. Der ses ikke udsagn som peger på, at han ser sig selv som et helt unikt menneske, der indgår i et fællesskab, hvor han anerkendes for “den han er”; som et uerstatteligt og unikt individ, der bidrager til familiens og samfundets reproduktion. I vores interview med ung 2 var det meget tydeligt, at han på trods af utallige svigt havde et meget stort håb om, at hans forhold til moren og sine søskende engang kunne antage et mere familiært forhold. Hans erfaring var dog, at han, hver gang han forsøgte at genetablere en kontakt eller slags forsoning, blev skuffet. Dette håb om kontakten og det at være en del af familiens historie og fremtidige fortælling delte begge unge interviewede. Hvor ung 1 i sine samværssituationer er mødt med åbenhed og gensidighed, har ung 2 har mødt samværssituationer med et meget højt konflikt-niveau og mange krænkende handlinger, hvor plejefamilien har forsøgt at minimere krænkelserne. De udsagn, som ung 2 kom med, tegnede et billede af en ung mand, hvis identitet bygger på lav selvtillid. Han kæmper for at overleve, for “ikke at blive knækket”.

Refleksioner

Vi har nu kastet et analytisk blik på begrebet anerkendelse, hvor vi har benyttet Axel Honneths forståelse af anerkendelse som en betingelse for, at vi som mennesker kan realisere os selv og udvikle en personlig identitet. Vi har i dette afsnit undersøgt de unges relationer til deres familie og netværk og analysen peger med stor tydelighed på, at manglende anerkendelse og disrespekt fører til en identitet, som er skrøbelig. De unge må kæmpe for at overleve og der er risiko for stor ensomhed og stigmatisering. Vi har også påvist, at det er muligt på trods af mange svigt at skabe en stærk identitet som fundament for et nuanceret og positivt selvbillede, som giver den unge mulighed for at interagere kognitivt og socialt i og med samfundet. For at dette er muligt, er det nødvendigt at det anbragte barn tilbydes den grundlæggende form for anerkendelse i den private sfære - hvis ikke af sit biologiske netværk så af andre nære omsorgspersoner.

Vi mener, at vi som arbejder med praksis skal have fokus på handlinger, som giver anbragte børn betingelser, hvor de anbragte sættes i situationer, hvor der er mulighed for at opnå social anerkendelse, som dem de er og samfundsbetingelser hvor der arbejdes med den balance, der er mellem samfundets forpligtelse til omsorg for barnet samtidig med at hensynet til røddernes betydning ofres stor opmærksomhed, da kontakten til og viden om egen familie og ophav har livslang betydning for et menneskes identitet.

Det nye børnesyn

Vi har i det foregående afsnit haft fokus på den nære relation til den nærmeste familie. I dette afsnit vil vi med inspiration i "det nye børnesyn" rette optikken imod, hvorledes børn og unge i et senmoderne samfund udvikles. Karakteristisk ved dette afsæt er, at det moderne samfund er komplekst og foranderligt og at det derfor er nødvendigt at der tages et udviklingspsykologisk afsæt, som henter viden fra et bredt udviklingspsykologisk felt samt at det omgivende samfund og dets påvirkninger må indtænkes som en del af forklaringerne. Det er således en udviklingspsykologisk skole, som tillægger livstemaer større betydning end de mere klassiske faseopdelte teorier. Som Dion Sommer siger:

“Udvikling kendetegner de kvalitative og kvantitative overgange, der gennem barndommen gradvist sætter et barn i stand til at håndtere de kompetencekrav, det stilles overfor i hverdagslivets sociale dynamik. Udviklingsprocessen kan enten befordres eller bremses af et kompliceret samspil mellem

kulturelle forhold, sociale samspil og det enkelte barns muligheder og begrænsninger.” (Sommer, 2004, s. 65).

Således bliver børnenes livsverden et område, som skal medtænkes i et udviklingspsykologisk perspektiv. De anbragte børn, vi møder i vores arbejde, har en meget anderledes livsverden end deres klassekammerater og dermed også helt andre belastende udviklingsbetingelser. I vores egen praksis ser vi ofte, at de unges udfordringer er komplekse og svært gennemskuelige og at disse udfordringer ofte søges forenklet, så de bliver håndterbare. Nyere forskning peger på, at mono-kausale forklaringer af de anbragtes opvækst og deres udfordringer let kommer til at blive simple forklaringer på komplekse traumatiserende oplevelser, som derfor skal betragtes med skepsis. Et barns udviklingsbetingelser bør i stedet ses som værende påvirket af et net af faktorer (Sommer, 2004, s. 250 - 251).

Vi har ved flere lejligheder betonet helhedsperspektivet som et centralt omdrejningspunkt i denne opgave. Men ikke alt kan være lige vigtigt og derfor har vi i denne analyse valgt at have fokus på udsagn, som relaterer til enkelte af de fænomener, der peger på helt specielle livstemaer, som knytter sig til det at være anbragt. Livstemaer henfører ikke til bestemte stadier i livet, men er oplevelser og erkendelser, som skaber forbindelse mellem de perioder i livet, hvor forandringer sker. Der er mange livstemaer i et anbragt barns og et ungt menneskes liv. F.eks. skolestart, pubertet, efterværn, uddannelse osv. Vi negligerer ikke betydningen af disse men vil i denne opgave holde fokus på udsagn, der omhandler følgende livstemaer:

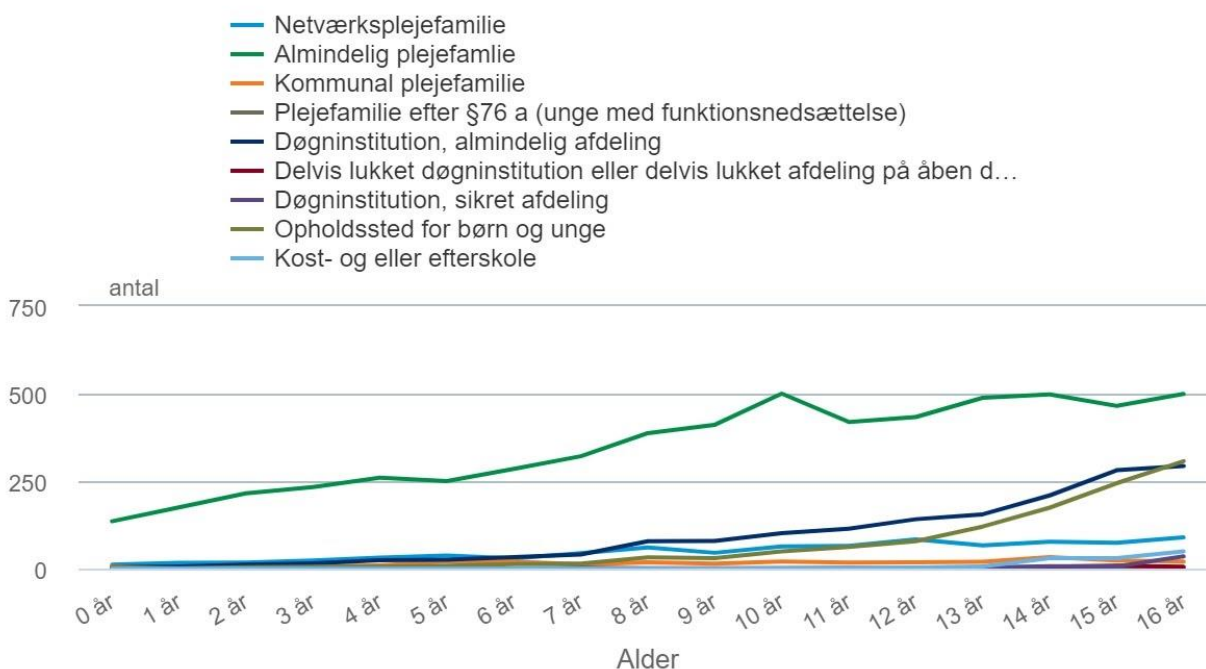
- Fra barn i familien til anbragt barn
- Livslangt behov for familienetværk?

Fra barn i familien til anbragt barn

Kaster vi et blik på hvilken aldersgruppe, som er anbragt, er det tydeligt, at de fleste børn har haft bopæl hos forældrene i flere år og således har knyttet nære bånd til forældrene samt nærmeste familie og netværk (se figur 6). For de børn, som er anbragt på institution, ses at langt hovedparten af disse er anbragt efter at de er fyldt 10 år. Dette betyder naturligvis, at disse børn på mange måder har skabt flere sociale bånd til f.eks. kammerater, skole, foreninger, lokalområdet og ikke mindst levet med deres familie på godt og ondt. Af figur 6 fremgår ikke i hvor høj grad de anbragte har flyttet opholdssted f.eks. fra familiepleje til institution.

Anbragte børn og unge pr. 31. december

Køn: I alt | Tid: 2018 | Anbringelsessted:

Figur 6: Generet fra Danmarks Statistik /Statistikbanken

Set i et barndoms perspektiv, hvor vi har fokus på livstemaer, betyder dette, at mange af de anbragte børn og unge på tidspunktet for deres anbringelse har dannet nære og dybe relationer til biologisk familie, naboer, venner, skole mv. og i mange år har levet i den særegne kultur, som kendetegner netop denne familie. Anbringelsen betyder således, at mange af de holdepunkter, som barnet havde, nu skal internaliseres med alt det nye, som den unge møder på sit anbringelsessted. F.eks. kulturelle modsætninger som stabilitet/ustabilitet, faste måltider/ingen måltider, respekt/disrespekt. Vi har i vores empiri fundet flere udsagn, som peger på, at denne periode er kaotisk og meget vanskelig for de unge anbragte og således et livstema, som bør ofres opmærksomhed:

“Jeg var dybt ulykkelig over at komme i plejefamilie, men jeg er dybt taknemmelig i dag. Jeg havde det vildt ambivalent.”

Dette udsagn beskriver i et retrospektivt blik, at den unge ved anbringelsen var dybt ulykkelig og oplevede at hele grundlaget, hendes identitet var bygget på, antog en helt ny form. I den klassiske børnepsykologi ville man anskue denne hændelse ud fra et mere eller mindre positivt livssyn,

hvor det tilstræbes at finde formelle lovmæssigheder for børns udvikling (Sommer, 2004, s.16). Anskues samme hændelse som et livstema, skal der anlægges et helhedsperspektiv, hvor de kulturelle, psykologiske og sociale aspekter udgør det net af faktorer, der har betydning for den anbragtes livsbetingelser. Livsbetingelserne er således summen af faktorer, som både kan være af belastende karakter, men som også har en støttende karakter. De seneste års forskning har påvist, at de unge der klarer sig bedst f.eks. i uddannelsessystemet, er de der har haft flest støttesystemer og/eller færrest risikofaktorer i deres opvækst (Sommer 2004, s. 250 - 252).

Ung 1 udtaler:

“Jeg tror, det var på mine plejeforældres initiativ. Sammen med mine brødre og min familie. Men det var i hvert fald... de har været gode til at være tovholdere for min biologiske familie, det har de. Det har ikke været på mit initiativ, jeg har synes det har været... jeg har simpelthen haft for meget at se til, så jeg har ikke lige tænkt: 'Jeg kunne da godt lige se min bror i dag'. Altså det har da været sådan fra dem: 'Skal vi køre til Esbjerg og besøge...?' Men altså lysten har været der, det er ikke det samme som initiativ.”

Dette udsagn refererer til, at den unge har oplevet, at plejeforældrene har været gode til at være “tovholdere” for hendes forhold til biologisk familie og er således et eksempel på et støttende system, hvor plejeforældrene skaber en støttende modpol til de risikofaktorer, der er i hendes samvær og relation til biologisk familie.

Når den unge anbringes, følger sorgen over at miste noget eller hele relationen til biologisk familie med. Flere udsagn har dette tema som omdrejningspunkt, således siger ung 2 om den første periode med samvær hos biologisk mor:

“De første par gange der var det ligesom - Hvorfor vil de ikke? Hvorfor er jeg ikke go' nok? Og efterfølgende var det bare sådan, at jeg havde ondt i maven hver gang vi kom derned... Åbner de nu og hvis de åbner, hvad skal vi så? Det kom nok gradvist, men jeg har svært ved at tilgive dem. Hver gang de sårede mig tog det længere tid at opbygge igen - tillid til ens forældre.”

Vi har tidligere i opgaven påpeget, at med et stigende antal af belastningsfaktorer forringes de unge anbragtes evne til at indgå konstruktivt og produktivt i samfundet. Vi kan også konstatere, at de

unge, som vi har interviewet, beretter om professionelle støttesystemer, som de har vurderet værende nyttige og hjælpsomme. Kun ganske få udsagn beskriver manglende omsorg fra plejefamilien eller fra det pædagogiske personale på institutionen. Vi kan også i vores empiri se, at de unge anbragte beskriver deres relationer til de professionelle og det samfundssystem, som omkranser dem, meget nuanceret. Deres analyser af eget liv og den sammenhæng, som denne er indlejret i, er en pågående proces, som sikkert aldrig slutter. Der er således tale om, at de unge ser det at være født ind i en familie og efterfølgende anbragt på en institution eller i familiepleje som et fragmenteret liv, hvor kampen om anerkendelse og forklaringer har stor betydning for de unges identitetsdannelse.

Derfor er det livslange perspektiv og den kompleksitet, som de unge beskriver, deres liv som anbragt indeholder, et område vi som fagprofessionelle må prøve at forstå substansen af: Hvad er på spil og hvordan kan eller kan det overhovedet lade sig gøre, at der sikres de mest optimale støttesystemer, som ikke skal erstatte forældrene, men som kan øge den unges resiliens og livskvalitet?

Livslangt behov for familienetværk

Et tema som går igen i flere af udsagnene er kontakten til biologisk familie set i et længere tidsperspektiv. Således er det signifikant og meget tydeligt ved såvel vores kvalitative interviews som i den kvantitative del af undersøgelsen, at de unge tidligere anbragte ønsker og generelt for de flestes vedkommende, har kontakt til deres biologiske familie.

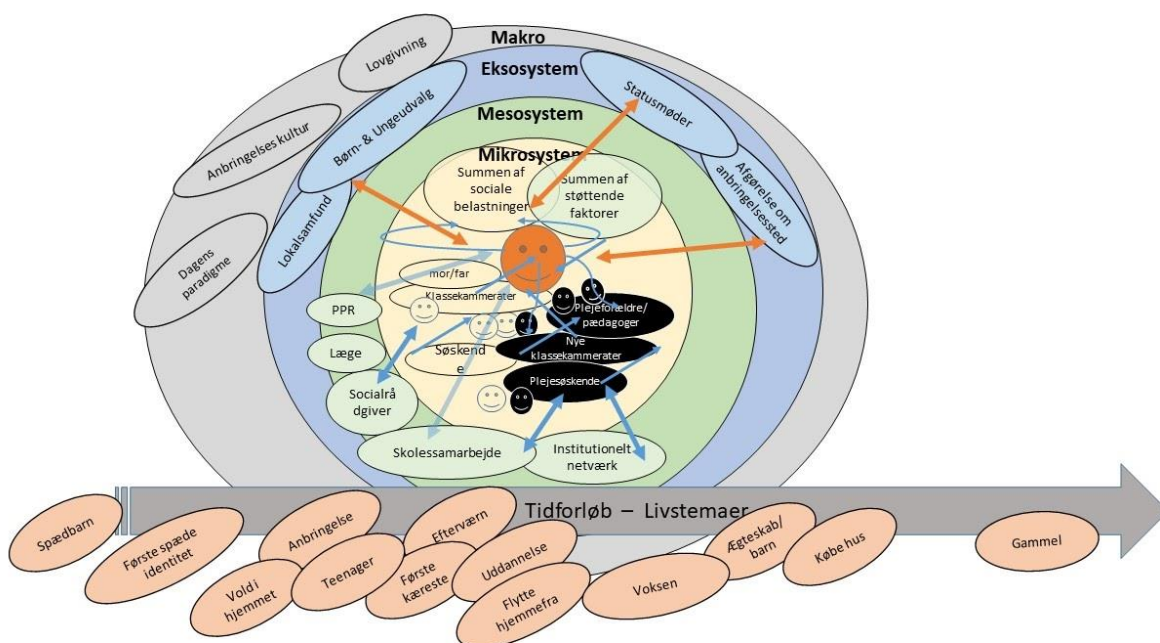
Følgende udsagn, beskriver meget tydeligt de unges ønske om en tæt kontakt til familien både under og efter en anbringelse:

“Altså kontakten til min biologiske familie og min mor inden hun døde, det var helt sikkert det vigtigste for mig og det er faktisk næsten blevet endnu vigtigere, efter at hun ikke er her mere, for nu er jeg virkelig... hvad er det egentlig, jeg kommer fra? Jeg efterspørger virkelig om der er nogen... jeg trækker meget på min biologiske familie, som kendte min mor på nær hånd. Efter jeg er blevet voksen, har jeg mange andre spørgsmål end som barn. Men jeg havde meget brug for... hvordan er jeg vokset op?”

Dette udsagn peger på den unges gode relationen til moren før hendes død, som afløses af et endnu større behov for kontakt til den øvrige familie efter morens død. Sættes udsagnet i relation til Bronfenbrenners teori, eller rettere forklaringsmodel, hvor mennesket gensidigt og gradvist påvirker og påvirkes af de miljøer og de mennesker, som de omgås, ses at familien og de venner, som kendte moren, får direkte indflydelse på de livsbetingelser og narrativer, der danner rammen omkring den unges levede liv.

Set i et udviklingspsykologisk perspektiv hvor der tales om livstemaer, er morens død for datteren naturligvis traumatisk, men sætter også den unge i en situation, hvor hendes identitet og selvforståelse må ses i et nyt perspektiv. Udsatte og tidligere anbragte unge står ofte i disse udsatte positioner med risiko for tab af social, fysisk og økonomisk status. En undersøgelse foretaget af VIVE (2020) afslører således, at hvor 7 % af gruppen af unge ikke-anbragte har brudt med deres bedsteforældre, er der 34 % af de anbragte unge, som ikke har kontakt til bedsteforældre. Samme VIVE undersøgelse konstaterer også, at over en tredjedel af de unge anbragte udtaler, at forældre har meget stor betydning i deres liv.

Pointen er således, at det støttesystem, som en familie eller andre nære relationelle forbindelser udgør, bliver afgørende for at de mange spørgsmål, som vores unge anbragte har til deres kulturelle ophav, ikke er spørgsmål til en konstant verden, men er spørgsmål til en livsverden, som er i bevægelse og i konstant forandring. Vi har i figur 7 med inspiration fra dette afsnits teoretiske referencer konstrueret et diagram, som anskueliggør den kompleksitet og den flygtighed, som må indtænkes i vores møde med den unge anbragte og dennes familie.

Figur 7: Komplexiteten i et anbragt barns liv

Ser vi på ung 1, som mistede sin biologiske mor, kan man sige, at for moren er døden konstant, men morens død har for barnet betydet, at hun står med et livstema, hvor hun på flere niveauer påvirkes og påvirker de udviklingsprocesser, som er medvirkende til, at hun kan få svar på sine spørgsmål. Pointen er, at udvikling eller livstemaer skabes over tid og at de gensidige påvirkninger, der er mellem de forskellige systemer, også forandres. Således er det ikke kun det barn, der spørger til morens død, men også den der spørges, som efterfølgende har et narrativ med et nyt indhold.

Præsentation af juridiske problemstillinger relateret til begrebet "fagprofessionel dømmekraft"

I opgaverne om retsgrundlaget har vi ud fra eksempler i vores indsamlede empiri og fra egen erfaring behandlet juridiske problemstillinger med følgende to overskrifter: "Er retssikkerheden truet for børn og unge ved samværsafgørelser?" (bilag 3) samt "Overvejelser om børnesamtalen" (bilag 4).

I førstnævnte opgave konkluderes, at intentionerne i familieret og socialret i forhold til samvær vægtlægger henholdsvis det anbragte barns ret til kontinuerlig relation med biologisk familie og systemets pligt til at beskytte det anbragte barn. Barnets ret til samvær (SEL § 71, stk. 1) under en

anbringelse uden samtykke (SEL § 58) behandles. Det fremhæves at barnet har ret til regelmæssig kontakt til begge forældre samt til at udtrykke egne synspunkter, jf. FNs Børnekonvention artikel 9 og artikel 12. Der argumenteres for, at der i øjeblikket ses en tendens til, at samværsafgørelser træffes ud fra et retligt sikkerhedsprincip. Konklusionen peger på, at denne vægtning har langtidskonsekvenser for anbragte børns relation til biologisk familie. Det bemærkes at den kompleksitet, som lovgivningen forsøger at rumme, udfordrer barnets og familiens retssikkerhed og vanskeliggør myndigheds og barnets omsorgsgiveres mulighed for at arbejde med relation mellem barn og familie.

I den anden opgave konkluderes, at der fortsat er store udfordringer før ikke bare det formelle krav om børnesamtale (SEL § 48) er opfyldt, men også det kvalitetsmæssige der vil betyde, at det anbragte barn anses som part (forvaltningsloven § 19) og reelt og hensigtsmæssigt inddrages i egen sag. Flere af de unge fra vores empiri havde oplevelsen af, at deres ord blev taget for pålydende eller at den socialrådgiver, der udførte børnesamtalen, ikke forstod, hvorfor de udtalte sig, som de gjorde og at den holdning, de gav udtryk for, fik afgørende betydning for afgørelser, der ikke tilgodeså deres behov. Barnets partsstatus og ret til at udtale sig fik dermed ikke den effekt, som er intentionen i lovgivningen.

Begge opgaver om retsgrundlag konkluderer med andre ord, at der er brug for det som i bogen "Faglighed og styring" betegnes som "fagprofessionel dømmekraft" (Møller et al, 2021). Dette begreb henviser til den professionelles "*evne til at bedømme, hvad der er det fagligt set mest korrekte at gøre i en konkret, individuel situation*" (s. 15). Med inspiration fra professions-sociologen Andrew Abbott beskrives den fagprofessionelles dømmekraft som en kapacitet hos den professionelle, der kræver personligt engagement, social interaktion og evne til at reflektere ud fra objektiv teoretisk viden samt subjektiv forståelse og identifikation af det enkelte individs behov og problemstilling (Møller et al, 2021, kap. 3). Abbott mener, at den fagprofessionelle dømmekraft udøves gennem tre handlinger: Problemidentifikation, indsats og inferens.

Problemidentifikationen sker gennem den professionelles evne til at indsamle viden om den konkrete borgers baggrund og nuværende behov i mødet med borgeren og sammenholde denne viden med generel faglig viden og erfaring fra lignende situationer. Inferens beskriver den professionelles evne til at vælge den rette indsats ud fra den problemidentifikation, han/hun er kommet frem til. Abbott lægger vægt på, at inferens sker på baggrund af en balanceret afvejning mellem objektiv og subjektiv viden. Han betegner det som svag inferens, hvis den fagprofessionelle

træffer beslutning om indsats overvejende på baggrund af sin objektive (faglige) viden, mens stærk inferens henviser til beslutninger om indsats truffet primært ud fra den professionelles subjektive viden – altså på baggrund af forståelsen af den enkelte borgers problem uden dette sammenholdes med relevant faglig viden.

Netop risikoen for at socialrådgiveren kommer til at agere ud fra enten for stærk eller for svag inferens, ser vi eksempler på i den indhentede empiri. Ung 2 fortæller f.eks. i interviewet om samværet med forældrene, han gennem hele barndommen husker som planlagt til hver anden weekend:

”Men jeg husker også, at når jeg skulle på besøg, så fik jeg ondt i maven og begyndte at græde og det gjorde jeg også på vej hjem, fordi det ikke havde været godt. (...) Hvorfor vil de ikke? Hvorfor er jeg ikke go’ nok? (...) Åbner de nu og hvis de åbner, hvad skal vi så?”

Han forsøgte at tale med sin socialrådgiver om dette:

”Jamen hun forstod det ikke og sagde: ’Du skal hjem, fordi dine forældre ønsker det.’ (...) Den dag i dag ønsker jeg, at jeg ikke skulle have været på hjemmebesøg – overhovedet. (...) Jeg tror, at jeg på det tidspunkt var bange for at skuffe mine forældre, så jeg sagde bare, at jeg gerne ville, selvom jeg ikke havde lyst.”

Dette er et eksempel på stærk inferens og dermed udøvelse af dårlig fagprofessionel dømmekraft. Socialrådgiveren vægtlægger bestemmelserne i lovgivningen om samvær og agerer muligvis også ud fra en faglig viden, der understøtter beslutningen om at det anbragte barn skal se sine forældre. Men i denne situation overser hun ung 2s oplevelse af samværet og hendes problemidentifikation sker alene på baggrund af objektiv viden.

Et eksempel på svag inferens finder vi i interviewet med ung 1:

”Jeg var meget påvirket af de weekender, der blev aflyst. Altså det kunne simpelthen ødelægge, jeg ved snart ikke – dage, uger, altså jeg var virkelig vred. (...) Fordi for mig har hun jo bare været det bedste i hele verden. Og det var altid, det var lige meget om hun lå på sofaen hele weekenden, bare jeg var der.”

Ung 1 beskriver en stærk kærlighed til sin mor og at samværene var meget vigtige for hende. Vi får oplevelsen af, at både socialrådgiveren og plejefamilien derfor har været for lidt kritiske i forhold til samvær. Ung 1 siger:

”Der har været nogle ting, hvor det kunne jeg godt have været skånet for, men jeg har jo aldrig sagt det, for jeg ville jo ikke, ikke have samvær, hvis det giver mening? Men der er da nogle ting, som jeg ville ønske, at jeg ikke havde oplevet”.

De to eksempler viser tydeligt på hver sin måde, at den virkelighed, som socialrådgiveren skal agere i, er kompleks. På den ene side findes den faglige viden om bl.a. lovgivning, børns udvikling, forældrekompetencer og på den anden side evnen til at kunne møde og forstå et menneske med de følelser og behov, den enkelte repræsenterer. Det vil aldrig være tilstrækkeligt kun at evne den ene side. Arbejdet med anbragte børn og unge kræver fagprofessionelle, der dels besidder kvalificeret faglig viden men også har stærke evner på det relationelle område, hvormed der kan opbygges et tillidsfuldt forhold til de borgere, der arbejdes med, således at socialrådgiveren bliver i stand til at foretage en balanceret inferens baseret på både objektive og subjektive kriterier.

Det andet de to eksempler tydeligt viser er forskellen på det anbragte barns situation. Moren til ung 1 var psykisk syg, men formåede at give sin datter oplevelsen af at være ønsket og elsket. Når hun var velmediceret, havde hun gode samvær med ung 1. Ung 2 beskriver svigt og følelsen af ikke at føle sig elsket og god nok i relationen med sine forældre. Hans mor og stedfar har enten ikke fået tilbudt eller har ikke ønsket at tage imod behandling for deres misbrug og han husker ikke situationer, hvor de har mødt ham relevant. Der er således meget stor forskel på, hvordan der kan arbejdes med samvær og relation mellem det anbragte barn og biologisk familie i disse to eksempler, hvilket vi ser som en påmindelse om, at samværsafgørelser og arbejdet med at bevare kontakten til biologisk netværk aldrig må blive standardiseret, men altid skal ske på baggrund af fagprofessionel dømmekraft.

Metodediskussion

Vi har i denne opgave arbejdet hermeneutisk, idet vi har udfordret vores forforståelse på området med ny viden i form af udtalelser fra unge tidligere anbragte og teoretiske perspektiver. Vi har jævnligt diskuteret den nye viden holdt op mod den erfaring og den viden, vi hver især bragte ind i projektet.

Der findes talrige artikler, bøger og datamateriale, som har behandlet dette område og vi kunne have lavet en opgave, hvor vi belyste vores problemformulering ud fra eksisterende data. Men vores ambition var at blive klogere og kaste et bredt og meget ydmygt blik ind i dette komplekse og dilemmafyldte område. Vi valgte at frembringe vores egen empiri. Spørgeskemaundersøgelsen resulterede i et meget stort datamateriale, som var præget af høj refleksivitet og mange nuancer. 16 besvarelser tolker vi som en meget høj besvarelsesgrad og derfor også som en høj validitet til en opgave af dennes omfang.

Det har været tidskrævende og fordi vi stillede åbne spørgsmål i den kvantitative undersøgelse, har vi modtaget mere empiri, end vi har kunnet gennemarbejde i projektperioden. Men det har været motiverende og spændende og førte til, at vi i de kvalitative interviews fik svar på spørgsmål, vi ikke tidligere havde tænkt at stille i vores professionelle virke. Men det har også betydet, at gruppen af informanter har været lille i forhold til andre undersøgelser og at vi således bygger vores konklusioner på en begrænset mængde data, som vi dog har forsøgt at forstærke ved lejlighedsvis at supplere med konklusioner fra andre undersøgelser om emnet.

De unge, som deltog, er karakteriseret ved, at de er kommet godt igang med deres voksenuddannelse, job, familiestiftelse osv. Det betyder, at gruppen ikke nødvendigvis er repræsentativ for gruppen af tidligere anbragte unge.

Vores intention var at sætte fokus på det positive i et anbringelsesforløb. Det var ikke sådan virkeligheden blev, da vi ikke kunne undgå, at de unge fortalte om skuffelser og svigt. Men gennem de negative fortællinger har vi kunnet analysere os frem til det positive.

Vi har i opgaven valgt at benytte teorier, der anskuer mennesket i et helhedsperspektiv, men som har specifikke styrker på hvert sit område. Dermed er helhedssynet den optik, der bevirker, at der kan ses forskelle og sammenhænge i vores empiri. Man kan derved i praksisfeltet opnå en forståelse af de kulturelle, psykologiske, sociale og pædagogiske problemstillinger, som de unge udfordres af. Vi har således en bro mellem teori og praksis.

Konklusion

Vi begyndte denne opgave med et ønske om at undersøge, hvad der har positiv betydning for det anbragte barns udvikling i et anbringelsesforløb. Vi har i analysen af undersøgelsen overordnet fremhævet nogle af vores fund, men vi kunne have gået mere i dybden med adskillige emner. Vi havde i spørgeskemaet valgt at spørge specifikt til de unges relation til voksne på anbringelsesstedet og til relationen til biologisk familie. Undersøgelsen viste med stor tydelighed, at arbejdet med barnets/den unges relation til biologisk familie i et anbringelsesforløb ikke kan negligeres. Vi besluttede at se på, om det er muligt at understøtte et anbragt barns relation til biologisk familie, så relationen er relevant og bæredygtig også i årene efter en anbringelse.

Arbejdet med anbragte børn og deres familier er komplekst og vores opmærksomhed på vigtigheden af at behandle alle sager individuelt ud fra en helhedsforståelse af barnets og familiens situation er blevet skærpet gennem projektarbejdet. Socialarbejderen skal udøve fagprofessionel dømmekraft ved på den ene side at forholde sig til den faglige viden om bl.a. lovgivning, børns udvikling, forældrekompetencer og på den anden side have evnen til at kunne møde og forstå et menneske med de følelser og behov, den enkelte repræsenterer. Det vil aldrig være tilstrækkeligt kun at evne den ene side. Arbejdet med anbragte børn og unge kræver professionelle, der besidder kvalificeret faglig viden, men som også har stærke evner på det relationelle område.

Vores undersøgelser har vist os, at for at kunne inddrage det anbragte barn i egen sag, som loven foreskriver, er det nødvendigt, at der arbejdes hen mod færre socialrådgiverskift. De unge i vores undersøgelser ønsker at blive hørt og inddraget men udtrykker også, at anbragte børn har svært ved at dele deres synspunkter med skiftende socialrådgivere. Vi kan også konkludere, at socialrådgiveren, der taler med det anbragte barn, har brug for kendskab til det enkelte barn, for at kunne sætte barnets ord i den rette kontekst.

Vi har desuden konstateret, at de anbragte børn – på trods af at deres virkelighed er anderledes end størstedelen af deres jævnaldrendes – har brug for at føle sig så ”almindelige” som muligt. I spørgeskemaundersøgelsen ses dette bl.a. ved de unges fortællinger om, hvordan de oplever den konstante opfølgning og interesse i mange aspekter af deres liv. I interviewene ses det bl.a. i udtalelser som at ønske, at man er en del af en ”almindelig familie” og gennem oplevelsen af at føle sig kategoriseret af andre, fordi man er/har været anbragt. Vi har ikke gået i dybden med dette tema, men kan konkludere, at det er vigtigt at anbringelsesstederne og systemerne omkring de anbragte

børn gør en indsats for at se det enkelte barn som det individ, det er. Ung 1 opfordrer i interviewet til, at dette gøres ved at man finder noget, som barnet er god til og styrker dette, så barnet føler sig normalt og derigennem motiveres til positiv udvikling. Denne opfordring støtter vi og vi mener desuden, at myndighed ved opfølgning på anbringelsen bl.a. skal være opmærksom på at indhente og omtale private forhold om barnet på en indfølelse måde og ikke indhente unødvendig viden.

En konklusion på spørgsmålet om hvad der er udviklende for et anbragt barns anbringelsesforløb er, at stærke relationer mellem det anbragte barn og mindst en voksen på anbringelsesstedet har stor betydning for barnets udvikling. Vi ser i empirien, at selv om en relation til en professionel omsorgsgiver ikke er perfekt, så har relationen været stærk nok til at fungere som en beskyttelsesfaktor, så det anbragte barn har kunnet udvikle sig ud fra den trygge base, denne har skabt for barnet. Vi har også erfaret, at relationen er bæredygtig også ind i de unges voksenliv.

Ud fra analysen af de kvalitative interviews, hvor vi undersøgte de unges relation til biologisk familie, kan vi konkludere at det anbragte barn har brug for den grundlæggende form for anerkendelse i den private sfære enten af sit biologiske netværk eller af andre nære omsorgspersoner. Der ses en klar tendens til, at der er en sammenhæng mellem at de unge, der i spørgeskemaundersøgelsen beskriver, at de har en god relation til biologisk familie, også beskriver at de har en nær relation til deres tidligere professionelle omsorgsgivere (75 %).

Vi har påvist, at manglende anerkendelse og disrespekt fører til en identitet, som er skrøbelig og hvor der er risiko for stor ensomhed og stigmatisering. Vi har også påvist, at det er muligt på trods af mange svigt at skabe en stærk identitet som fundament for et nuanceret og positivt selvbillede, som giver den unge mulighed for at interagere kognitivt og socialt i og med samfundet.

Det anbragte barn dannes i et helhedsperspektiv, hvor summen af antal traumer og antal støttende faktorer danner barnets livsverden og bliver betydende for, hvordan barnet kan agere i sin voksenverden. Dette bliver tydeligt i eksemplerne fra de kvalitative interviews, hvor ung 1 gennem støtte og terapi har opnået at få begge verdener integreret i sin identitet og i dag udstråler stor selvtillid. Hun er aktiv i at arbejde med sine livstemaer ved at være opsøgende og interagerer med de muligheder, hun har. Vi konkluderer, at det anbragte barn har brug for hjælp fra professionelle omsorgspersoner til denne proces.

Vi har ovenfor anført elementer af, hvad der har positiv betydning for det anbragte barns udvikling i et anbringelsesforløb. Vores konklusion er, at der ikke er tale om en enkelt faktor men om mange faktorer og hvordan de påvirker hinanden. Vi har konkluderet, at det er muligt at understøtte et anbragt barns relation til biologisk familie ved at lære barnet at indgå i relation til andre gennem at tilbyde barnet anerkendelse i sin private sfære (kærlighed). Barnet skal have professionel hjælp til at forstå sin livsverden, hvor begge barnets verdener er repræsenteret.

Perspektivering

Vores afsæt i denne opgave var håbet om at kunne skabe en ændret praksis, som var genereret af data fra unge tidligere anbragte. Vores dagligdag er meget forskellige som henholdsvis familieplejekonsulent og institutionsleder. Vi vil i dette afsnit pege på nogle af de mulige indsatser, vi hver især kan iværksætte. Desuden er det i opgaven tydeligt, at det relationelle samarbejde er helt centralt for succes af en anbringelse. Det er også tydeligt, at hvor det tværsektorielle samarbejde fungerer, hvor flowet af informationer, teori og praksis komplimenterer hinanden, skabes trykthed på alle niveauer. Derfor må vores overordnede fokus være disse områders betydning for praksis.

Vi vil herunder kort redegøre for, hvordan vi f.eks. tænker at gøre dette.

John: Arbejdet med denne opgave har bestyrket mig i nødvendigheden af at arbejde med anbragtes relation til deres biologiske familie. Unge, som anbringes på institution, er oftest over ti år gamle og mange af disse unge har både et familiebrud og et brud i en familiepleje med i deres erfaringsgrundlag. Vi har i opgaven påvist, at de unge, som sammen med en professionel omsorgsgiver, har arbejdet med egen livsfortælling og som aktivt har taget del i de specielle livstemaer, som unge anbragte skal gennemleve, klarer sig bedst i voksenlivet.

Som institutionsleder bliver min opgave derfor at facilitere udviklingsprocesser, hvor mine ansatte kvalificerer og retter fokus på livstemaer. I denne opgave har vi haft fokus på den nære families betydning for identiteten, men dette er blot et blandt mange temaer. Ikke alt er lige vigtigt og de unge kan have forskellige betydningsfulde temaer.

Bogen "Hvad er et menneske" af Svend Brinkmann handler om et ungt menneskes erkendelsesrejse. Denne erkendelsesrejse har jeg længe haft lyst til at tilbyde de unge anbragte. Med denne opgave har jeg erhvervet de nødvendige argumenter for at iværksætte et prøveprojekt. Projektet skal tage udgangspunkt i et helhedssyn, hvor udvikling ses som livstemaer.

Udkast: Hvad er vi som mennesker - Hvem er jeg - Hvad vil jeg være?

- Tid: To år
- Den unge anbragte involveres i projektdesignet (familien kan evt. senere involveres)
- Livsfortælling - portfolio - video
- Økonomi: Det nødvendige

Det levede liv er foranderligt og det kan være endog meget vanskeligt at tilrettelægge processer i dagligdagen, som understøtter en praksis, som tager afsæt i det moderne børnesyn, hvor udvikling sker gennem livstemaer og ikke gennem fastsatte niveauopdelte udviklingsfaser. Det kan være spændende at se, om det er muligt at ophæve eller minimere nogle af de strukturelle barrierer, som er medvirkende til, at samfundet strukturelt er med til at fastholde et system, hvor de unge stigmatiseres.

Ina: I mit daglige arbejde oplever jeg, at plejeforældre udtrykker bekymring over barnets samvær med forældre eller andre i den biologiske familie, som igen og igen påfører barnet svigt f.eks. ved ikke at forstå, hvor barnet er i sin udvikling eller ved ikke at prioritere samvær. Som vi har påpeget i opgaven, så kan det anbragte barns meso-relationer have betydning for kvaliteten af samværet. Aktionsforskningsmetoden Anerkendende udforskning bygger bl.a. på forskning, der påviser, at positive forestillinger medfører positiv handling (Duus, 2014, s. 219). Ved at formidle viden om netværkets betydning til barnets plejefamilie, vil denne med en mere positiv tilgang – på trods af netværkets mulige mangler – kunne støtte barnets samvær og se muligheder fremfor begrænsninger i kontakten til biologisk netværk. Som flere eksempler i den indhentede empiri viser, så var det plejefamiliernes fortjeneste, at de unge i undersøgelsen i dag har betydningsfuld kontakt til deres biologiske familie, da de ikke selv var i stand til at holde kontakten eller til at forstå vigtigheden af den, da de var børn og teenagere. Det er således vigtigt at skabe forståelse for denne opgave og højne værdien af, at den udføres af plejefamilien.

Litteraturliste

- Bekendtgørelse af FN-konvention af 20. november 1989 om Barnets Rettigheder, jf. BKI nr. 6 af 16/01/1992. (u.d.).
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development - Experiments by Nature and Design*. Harvard University Press .
- (2021). *Børnene Først*. Social- og Ældreministeriet.
- Gitte Duus, M. H. (2014). *Aktionsforskning. En grundbog*. Samfundslitteratur.
- Hestbæk, A.-D. (2021). Anbringelse er et ukontrolleret eksperiment. *Altinget*.
- Honneth, A. (2006). *Kamp om anerkendelse. Sociale konflikters moralske grammatik*. Hans Reitzels Forlag.
<https://www.regeringen.dk/nyheder/2020/barnet-foerst>. (u.d.).
- Inge M. Bryderup, M. E. (2017). *Familiepleje i Danmark*. Forfatterne og Klim.
- Jan Holm Ingemann, L. K. (2019). *Kvalitative undersøgelser i praksis*. Samfundslitteratur.
- Jens Guldager, M. E. (2008). *Helhedssyn og forklaring i sociologi, socialt, sundhedsfagligt og pædagogisk arbejde*. Akademisk Forlag.
- Jens Guldager, M. S. (2017). *Socialt arbejde - teorier og perspektiver*. Akademisk Forlag.
- Jørgensen, P. S. (2002). Risikobørn i Danmark. *Social Kritik nr. 84*.
- Margarethe Järvinen, N. M.-M. (2017). *Kvalitativ analyse. Syv traditioner*. Hans Reitzels Forlag.
- Marie Østergaard Møller, A. H. (2021). *Faglighed og styring. Fagprofessionel dømmekraft på socialområdet*. Djøf Forlag.
- Serviceoven, jf. LBK nr. 1287 af 28/08/2020. (u.d.).
- Shotter, J. (2015). *Bevægelige verdener - Prospektive begreber til situerede sociale undersøgelser*. København: Forfatterne og forlaget Mindspace 2015.
- Sommer, D. (2004). *Barndomspsykologi. Udvikling i en forandret verden*. Hans Reitzels Forlag.
- Statistik, D. (2019). *Tabel ANBAAR16*.
- Tordrup, R. Y. (2019). *Udviklende øjeblikke. Tilknytning og udvikling i pædagogisk arbejde*. Akademisk Forlag.
- Vejledning om indsatser og særlig støtte til børn og unge og deres familier. (u.d.). *Vejl. nr. 9142 af 26/02/2019*.
- (2020). *Velfærdspolitisk Analyse nr. 23*. Social- og Indenrigsministeriet.
- VIVE. Jill Mehlbye, I. B. (2018). *Børn og unge anbragt i familiepleje*. VIVE.
- VIVE. Mette Lausten, S. F. (2020). *Tidligere anbragte - 18 år på vej mod voksenlivet. Forløbsundersøgelse af tidligere anbragte og unge født i 1995*. VIVE.

Bilagsliste

- Bilag 1: Spørgeskema udsendt til unge tidligere anbragte, besvarelsene er delvist synlige
- Bilag 2: Interviewguide til ung tidligere anbragt
- Bilag 3: Opgave om retsgrundlaget: ”Er retssikkerheden truet for børn og unge ved samværsafgørelser?” (John Sloth Nielsen)
- Bilag 4: Opgave om retsgrundlaget: ”Overvejelser om børnesamtalen” (Ina Skov Christesen)